

Användarundervisning inför informationssökning i yrkeslivet En kunskapsöversikt¹

Olof Sundin

The present article is an analytical review of studies about user education (in both traditional and web-based form) aimed primarily at college and university students, and of studies about professionals' information seeking. A theoretical framework discussing the concepts of information, profession and professional identity form a critical background against which the mainly empirically oriented studies are presented. Librarians and nurses, two occupational groups with important similarities and differences, are used as examples of user groups in the study. A point of departure for this article is that user education and information seeking should be understood as socio-cultural practices. Thus, the symbolic value of professional information and its potential to create, sustain and alter power relations, identities and interests is underlined. The analysis of previous studies concludes in a number of research questions that are addressed in a presently ongoing research project about ICT-based information seeking in the transition from educational to occupational practice. The project aims to uncover how norms, values and expectations about information seeking and information literacy are formed within occupational groups, are mediated through user education and are appropriated or mastered by students for use in their working life.

Betydelsena av informationssökning och informationsanvändning² har, i takt med den moderna informations- och kommunikationsteknikens (IKT) framväxt och utbyggnad, påtalats i allt större omfattning de senaste årtiondena. Det gäller kanske i första hand betydelserna för utbildningspraktiken, men också – i allt större utsträckning – för den efter-

Sundin, Olof. "Användarundervisning inför informationssökning i yrkeslivet: en kunskapsöversikt."
HUMAN IT 7.2(2004): 265–321

följande yrkespraktiken. Ett särskilt viktigt steg i denna process kan det senaste årtiondets utveckling av Internet sägas ha varit. Genom detta redskap har förutsättningarna för människors interaktion med datorbaserade informationssystem förändrats kraftigt. Därtill kommer den akademisering som många yrkesgrupper genomgått under samma period, vilken delvis kan ses som redskap i deras professionella projekt där utbildning och yrkespraktik tenderar att beskrivas, organiseras samt förmedlas med ökande teoretiskt innehåll. I ett yrkesliv där yrkesgrupper vars verksamhet traditionellt setts som främst teknisk/praktisk definieras som allt mer kunskapsintensivt och ”professionellt” ges informationsökning med hjälp av IKT en ökande betydelse. Tillsammans bidrar dessa processer, delvis i dialog med varandra, till att förmågan att hantera informationsökning ges en viktig roll i yrkeslivet.

Roger Säljö (2000) skriver i en sociokulturell tradition om hur samhällets syn på lärande förändras i samma takt som de intellektuella och fysiska redskap som människor handlar med. Dessa redskap förstås i denna artikel som resultatet av förhandlingar mellan aktörer i en process där teknik och samhälle konstituerar varandra. I en kultur utan, eller med ringa användning av, skriftspråk tenderar betydelsen av förmågan att memorera att värdesättas högt. I en skriftspråkskultur, däremot, kommer andra kunskaper i förgrunden då behovet av att kunna lära sig något utantill minskar. Genom boken, tidskriften och andra av skriftspråkets artefakter har människor fått tillgång till kraftfulla redskap för lärande. Inte enbart en kvalitativ skillnad, utan också den kraftiga tillväxten av tillgänglig information samt människors genom utbildning förbättrade möjligheter att kunna ta del av denna har förändrat förutsättningarna för både utbildning och yrkesliv. I vår västerländska samtid, slutligen, är förutsättningarna för lärande och kunskapsbildning dramatiskt förändrade. De nya redskap för lärande som vi omges av har kommit oss att betona människors förmåga att söka, sammanställa, kritiskt värdera och använda information.

De förändrade synsätt på kunskapsbildningens prioriteringar som modern IKT har medfört har också utnyttjats av och anpassats till bibliotekssektorn för att främja deras intressen. När människors lärande sätts i samband med informationsökning kommer vissa av bibliotekariers yrkespraktiker i förgrunden. Bibliotekens lagerhållning och organi-

sering av traditionella media som böcker och tidskrifter har minskat i betydelse till förmån för bibliotekens pedagogiska roll i en webbkontext. Särskilt har bibliotekens användarundervisning lyfts fram som en central praktik i bibliotekens verksamhet och begreppet informationskompetens³ är framträdande i denna diskurs. I samband med denna förskjutning av expertis har också pedagogiska aspekter av biblioteksverksamheten fått en mer framträdande roll i de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna, i yrkespraktiken samt i forskningen.

Föreliggande artikel är en kunskapsöversikt som behandlar studier av användarundervisning riktad till i första hand högskolestudenter samt studier av professionella yrkesutövares informationsökning. Därigenom syftar artikeln till att ringa in det empiriskt svårfångade fenomenet studenters *övergång* till yrkesutövare, det vill säga övergången från utbildningspraktik till yrkespraktik, med avseende på informationsökning med hjälp av IKT. Med "övergång" avser jag det potentiellt konfliktartade möte mellan synsätt på informationssökning i utbildningen och yrkeslivet som den enskilde professionelle yrkesutövaren konfronteras med. Därmed är användaren, eller brukaren, i centrum – inte tekniken som sådan. Mer empiriskt orienterade studier presenteras mot bakgrund av en teoretisk ramberättelse där begreppen information, profession och yrkesidentitet diskuteras. I särskilt fokus i texten är bibliotekarier och sjuksköterskor, två yrkesgrupper vars likheter och olikheter belyses i översikten och samtidigt utgör empiriska exempel. Bibliotekarier och sjuksköterskor kan sägas utgöra exempel på två yrkesgrupper där föreställningen om och argumenten för "professionalism" kommit att påverka betydelse av informationssökning för yrkesutövarna. Avslutningsvis pekar jag på möjlig kommande forskning genom tre tentativa forskningsfrågor.

Jag utgår från att såväl forsknings- som professionsverksamheter är impregnerade av normer och värderingar och därför bör en kunskapsöversikt även sträva efter att synliggöra dessa. En av de utgångspunkter jag har för artikeln är att professioner och deras representanter inte enbart verkar för sina klienters fromma, utan också för den egna professionens intressen i relation till andra professioner. Inom det nedan skisserade forskningsområdet är en betydande del av litteraturen skriven av sjuksköterskor och bibliotekarier, som inte sällan hämtat sin empiri

från den egna arbetsplatsen, vilket i många fall resulterar i att studierna är starkt påverkade av dessa gruppers professionella intressen. Det forskningsområde jag skildrar utforskas naturligtvis också av akademiker, men även dessa kan sägas tillhöra en profession, den akademiska professionen (Brante 1990). Det bör sägas att ett sådant "kritiskt" perspektiv fortfarande har en något undanskymd position inom det forskningsområde jag tecknar nedan, användarstudier, men att det håller på att förändras.

Forskningsområde

Studier av människors informationssökning utgör det ena benet i artikelns empiriska del. Detta är ett forskningsområde inom biblioteks- och informationsvetenskap som brukar benämnas *användarstudier* (user studies). Inom detta område har människors interaktion med information och informationssystem studerats i en rad olika sammanhang, såsom folkbiblioteket, skolan, yrkeslivet, forskningen och vardagslivet (Case 2002; Solomon 2002; Wilson 1994). Studier av *användarundervisning* utgör det andra benet i artikelns empiriska del. Dessa studier kan antingen ses som en del av användarstudier eller som ett eget forskningsområde. Oavsett vilket finns det en omfattande litteratur om bibliotekariers och andra informationsspecialisters undervisning av andra grupper såsom sjuksköterskor (t.ex. Limberg, Hultgren & Jarneving 2002). Här inkluderas även studier av webbaserad användarundervisning. När det gäller de empiriska studierna som utgör underlaget för artikeln har dessa återfunnits genom sökningar i första hand i databasen *LISA* (Library and Information Science Abstracts), men också *ERIC* och *CINAHL* (Cumulative Index to Nursing and Allied Health) har använts. Jag har också – särskilt i texten under "Användarundervisning" – utnyttjat tidigare litteraturöversikter, bland andra Christine Bruce (2000a), James Marcum (2002) och Sirje Virkus (2003).

Föreliggande artikel är huvudsakligen skriven utifrån biblioteks- och informationsvetenskapliga perspektiv och frågeställningar, vilket ger bibliotekarier och bibliotek en väsentlig roll som förmedlare av information med hjälp av modern IKT. Det medför bland annat att användarundervisning behandlas med utgångspunkt i bibliotekariers praktik även om också andra yrkesgrupper ägnar sig åt liknande verksamheter, till exempel lärare, systemutvecklare och journalister. Det innebär dock inte

att all litteratur som refereras kommer från biblioteks- och informationsvetenskap. Detta gäller särskilt de mer teoretiskt orienterade delarna i texten där ramarna är vidare än ämnesdisciplinerna.

Jag utgår i texten från att människors interaktion med informationssystem av olika slag bör förstås i sin sociokulturella kontext. I den forskning som jag tar min utgångspunkt i, har dock avsaknaden av sociala och kulturella sammanhang kritiserats med tilltagande styrka under 1990-talet och under inledningen av 2000-talet (t.ex. Frohmann 1992; Limberg 1998; Tuominen 1997). Kritiken har bland annat gått ut på att tidigare forskning har begränsat den empiriska analysenheten till enskilda individer och deras medvetande, att den har bortsett från den sociala praktik som människor alltid agerar i, samt att den har studerat informationssökning som en rationell process där information överförs från en sändare till en mottagare utan hänsyn till maktfrågor eller grupperns ofta konkurrerande intressen. I artikeln tar jag hänsyn till denna kritik, vilket bland annat kommer till uttryck i de centrala begrepp och perspektiv som presenteras längre fram och som präglar den därpå följande texten.

Avgränsningar

En kunskapsöversikt skriven inom det något brokiga men omfattande forskningsområde som presenterats ovan implicerar med nödvändighet ett urval av litteratur. I texten dominerar studier av bibliotekarier och sjuksköterskor. Dessa är båda exempel på kvinnodominerade yrkesgrupper som – ofta etiketterade som semiprofessioner – genomgår en akademisering som professionen stödjer och utnyttjar för att argumentera för en höjd status. Trots att andra yrkesgrupper enbart berörs sporadiskt hävdar jag därför att en diskussion kring bibliotekarier och sjuksköterskor skapar analytiska förutsättningar för att bättre förstå informationssökning i övergången från utbildningspraktik till yrkespraktik även för andra yrkesgrupper med liknande sociokulturella förutsättningar, till exempel lärare.

För lärandeaspekter på informationssökning i grundskolan och gymnasieskolan finns två kompletterande forskningsöversikter: *Informationssökning och lärande* (Limberg, Hultgren & Jarneving 2002) och *Skolbibliotekets pedagogiska roll* (Limberg 2002). Vidare är det i första

hand teoretiska perspektiv och empiriskt orienterade studier som redovisas i texten, men det förekommer också hänvisningar till pågående yrkesrelaterade verksamheter och satsningar. Att studera övergång från utbildning till yrkesliv har gjorts utifrån en rad olika utgångspunkter. Bland flera andra professionella yrkesutövare har sjuksköterskor (t.ex. Thomka 2001) och lärare (t.ex. Kelchtermans & Ballet 2002) utforskats i detta sammanhang. Jag har dock inte funnit studier som berör hur bibliotekariers och sjuksköterskors informationssökning i övergången från att vara student i en professionsförberedande utbildning till att vara yrkesverksam påverkar deras informationsbeteende, vilket förklarar avsaknaden av referenser till denna typ av studier. Istället använder jag mig av de teoretiska utgångspunkter som jag introducerar i nästa del för att analytiskt närma mig övergången.

Ytterligare en avgränsning är att jag med information i texten avser sådan information, ofta lagrad i tryckta eller digitala dokument, som yrkesverksamma förhåller sig till som en del av den egna eller andras kunskapsbildning.⁴ Därmed avser jag inte administrativa informationssystem såsom bokningssystem, lånesystem, journalssystem eller ekonomisystem. Om sådana datorbaserade informationssystem finns det mycket skrivet, men denna forskning berörs inte här. En annan avgränsning gäller de media som nyttjas vid informationssökning. Inom forskningsområdet (se ovan) finns det en tradition av att diskutera informationssökning i allmänhet, oberoende av media. Det kan då också vara fråga om mänskliga möten, tidskrifter och böcker i tryckt form, men fokus är i denna artikel på informationssökning genom modern IKT, även om medier i andra former ibland sätts i relation till IKT-redskap. Informationssökning är sålunda ingen företeelse som är beroende av samtida IKT även om de nya redskapen kraftigt förändrat förutsättningarna. Därmed tillkommer en annan avgränsning, en tidsmässig sådan. Det har visat sig vara rimligt att i de flesta fall avgränsa redovisningen av de empiriska studierna bakåt i tiden till cirka 1995 då webben fick sitt genomslag och tillgången till och användningen av Internet gick från att vara ett särintresse för främst akademiker till att bli ett allmänintresse.

Centrala begrepp och perspektiv

Här följer en diskussion av centrala begrepp och de perspektiv dessa begrepp ses utifrån i artikeln. Det innebär inte att alla refererade empiriska studier har samma perspektiv, utan att det är de perspektiv med vilka dessa empiriska studier analyseras. Inledningsvis diskuteras informationsbegreppet utifrån i första hand biblioteks- och informationsvetenskaplig teori. Därefter introduceras professionsteori applicerad på bibliotekarier och sjuksköterskor och slutligen diskuteras lärande av yrkesidentiteter.

Information, informationssökning och IKT

Den biblioteks- och informationsvetenskaplige forskaren Michael Buckland använder sig av fyra aspekter av information beroende på det sammanhang ordet används i: *information som kunskap*, *information som process*, *information som föremål* och *informationsbearbetning* (Buckland 1991, 3ff.). Med information som kunskap avses kunskap som är möjlig att ta del av, till exempel kunskap om vårdande eller om informationssökning. Information som kunskap kan representeras i dokument och kan då benämnas information som föremål. Information som föremål kan vara allt från tidskrifter och andra tryckta dokument till webbdokument, e-post eller databaser. Med information som process avses hur vi förändrar vår kunskap genom mötet med information som föremål, till exempel genom att läsa ett dokument eller söka i ett informationssystem. Slutligen, informationsbearbetning avser hantering och manipulering av dokument, till exempel elektronisk märkning. Att entydigt definiera information låter sig därför inte göras, lika lite som det är möjligt med begrepp som lärande och kunskap. Istället är det sammanhanget som preciserar betydelsen.

I den ansats som presenteras i artikeln är det i första hand hur information, i form av IKT-artefakter, ges betydelser i olika – ibland konkurrerande – gemenskaper med deras tillhörande identiteter som är den aspekt av informationsbegreppet som är mitt huvudsakliga intresse (jmf. Capurro & Hjørland 2003; Cornelius 2002). Moderna IKT-redskap kan dessutom både utgöra en informationskälla (t.ex. ett webbdokument), en informationskanal (t.ex. en bibliografisk databas eller sökmotor) och redskap för kommunikation (t.ex. e-post). Samtidigt

är en absolut distinktion mellan dessa tre omöjlig att upprätthålla då deras funktion avgörs av individens syfte för användandet. Till exempel kan en databas i praktiken fungera som en informationskälla för en student i biblioteks- och informationsvetenskap som vill lära sig mer om databaser. En utgångspunkt i denna text är att information inte har ett objektivt värde som skall ses som en representation av ”fakta” som kan förmedlas mellan en ”sändare” och en ”mottagare”. Inom biblioteks- och informationsvetenskapen kan en sådan klassisk sändar/mottagar-modell härledas till informationsteorin såsom den formulerades runt år 1950. Ronald Day (2000, 2001) visar hur denna *ledningsmetafor* sedan dess spelar en roll för både forskningsområdets och yrkespraktikens syn på information som ett överförbart neutralt medium (jmf. Sundin & Johannisson, kommande). Istället betonas i texten moderna IKT-redskaps symboliska funktioner i kommunikationen mellan medlemmarna i en social praktik.

Medieforskaren James Carey (1989, 14ff.; jmf. Talja 2002) skiljer på ett liknande vis mellan två perspektiv på kommunikation. I transmissionsperspektivet, som korresponderar med informationsteorins ledningsmetafor, ses kommunikation som en process där information överförs mellan personer med ett geografiskt avstånd till varandra. I ritualperspektivet på kommunikation, däremot, ses information främst som ett redskap med vars hjälp gemensamma normer och värderingar mellan människor kan upprätthållas. Carey uttrycker det med att:

A ritual view of communication is directed not toward the extension of messages in space but toward the maintenance of society in time; not the act of imparting information but the representation of shared beliefs (Carey 1989, 18).

Information ses i artikeln, i anslutning till ritualperspektivet, därmed som ett sociokulturellt redskap vars betydelse och relevans skapas i den praktik den verkar i (jmf. Brown & Duguid 2000; Buckland 1991, 50f.; Capurro 1985, Capurro & Hjørland 2003; Cornelius 2002; Hjørland & Albrechtsen 1995; Sundin 2003, kommande). Att regelbundet besöka en webbplats ses med ett ritualperspektiv mer som ett deltagande i en

gemenskap bestående av besökarna av samma webbplats än som ett sätt att erhålla ”ny” kunskap, om det nu går att separera dessa två fenomen.

Med *informationssökning* som teoretiskt begrepp avses i texten den process där information anskaffas genom individers mer eller mindre aktiva handlande. Informationssökning ges därmed en vid definition som både inkluderar riktad informationssökning i till exempel datorbaserade informationssystem och en mer indirekt form av informationssökning som exempelvis även inkluderar kommunikation i sociala nätverk (jmf. Wilson 1999). Själva nyttjandet av information är en aspekt av informationssökning som, när den särskilt betonas, benämns *informationsanvändning*.⁵ Med det avses här de kognitiva och sociala praktiker inom vilka individen använder informationen. Det kan till exempel röra sig om att sammanställa och läsa dokument i syfte att öka sin förståelse eller att lösa ett problem, men det kan också röra sig om att använda samma dokument som argument i en diskussion där dokumentets symboliska potential utnyttjas för legitimering, snarare än dess faktiska innehåll. Med både informationssökning och olika former av informationsanvändning avses sålunda inte främst underlaget för en intellektuell problemlösningsprocess, utan framför allt andra, mer socialt orienterade aspekter (jmf. Buckland 1991, 85). Samtidigt vill jag understryka att distinktionen mellan informationssökning och informationsanvändning är analytiskt konstruerad och inte alltid skarp (jmf. Limberg 1998, 20).

Här vill jag återkoppla till Carey (1989) och det ritualperspektiv på mediaanvändning som han beskriver. *Informationssökning* och *informationsanvändning* är problematiska begrepp då båda konnoterar ett transmissionsperspektiv; information beskrivs som något som kan ”hämtas in” för att användas. I samma anda kritiserar Roger Säljö (2000, 24ff.) lärandemetaphorer som *lära ut*, *inläring*, *inhämta* och *kunskapsförråd* för att dessa medför en syn på kunskap som ett lagringsbart objekt och på lärande som en överföring av detta lagringsbara objekt till enskilda individer. Mer teoretiskt adekvat torde vara att istället beskriva människors interaktion med information och informationssystem som ett gemensamhetsskapande *kommunikativt deltagande* i olika sociala praktiker, till exempel bibliotekariers och sjuksköterskors yrkespraktik och/eller deras professioner (Sundin 2003, 41; Sundin & Johannisson,

kommande). Ett sådant begrepp understryker också tydligare att individers informationssökning äger rum i kollektiva verksamheter som har egna regler för hur denna kommunikation bör gå till (jmf. Säljö 2000). Men då informationssökning och informationsanvändning är vedertagna begrepp både inom biblioteks- och informationsvetenskap och i samhället i övrigt har jag ändå valt att använda dessa i texten.

Professioner och professionella

Temat för artikeln gör det rimligt att använda professionsteori för att fördjupa förståelsen för de olika intressen som verkar i samband med yrkesutövares informationssökning och förutsättningar för lärande av denna praktik. Ett återkommande intresse inom professionsforskningen var fram till 1970-talet, något förenklat, att studera yrkesgrupper mot bakgrund av ett antal kriterier för att med hjälp av dessa kunna särskilja professioner från andra yrkesgrupper (MacDonald 1995). Denna inriktning har därför av senare forskning betecknats som essentialistisk. Några av de kriterier som brukar återkomma är att professioners arbete skall bedrivas med hjälp av en systematisk teori, att yrkesgruppen erkänns som en auktoritet inom sitt område, att samhället sanktionerar yrkesgruppens verksamhet, att yrkesgruppen verkar efter etiska koder samt att yrkesgruppen har en egen yrkeskultur (Selander 1989). Denna forskning kan och har kritiserats, bland annat för att utgå från en konfliktfri och rationalistisk samhällssyn där professioner verkar utan gruppintressen enbart för sina klienters fromma och därmed för samhällets bästa (t.ex. MacDonald 1995).

Framväxten av den offentliga sektorn i västvärlden efter andra världskriget tillsammans med 1960-talets utbildningsexplosion medförde en kraftig ökning av antalet anställda inom tjänstesektorn (Brante 1990). Ett resultat av den essentialistiska professionsforskningens intresse för att etablera kriterier är att många av den växande tjänstesektorns yrkesgrupper inte till fullo lyckades uppfylla dessa (Wicks 1998; Witz 1992). De yrkesgrupper som nu växte i storlek blev i regel därför klassade som semiprofessioner. Med ett genusperspektiv har det uttryckts som att kvinnodominerade yrkesgrupper har benämnts semiprofessioner just i egenskap av att vara kvinnodominerade (Witz 1992). Med begreppet semiprofessioner har sålunda avsetts sådana yrkesgrupper som saknar

något eller några av de kriterier som jag refererade ovan. Ett par exempel på sådana yrkesgrupper är just bibliotekarier och sjuksköterskor (t.ex. Etzioni 1969). Särskilt brukar yrkesgruppens förhållande till och möjligheter att applicera en egen abstrakt kunskap i yrkespraktiken lyftas fram som ett kriterium som semiprofessioner inte lyckas uppfylla (t.ex. Goode 1961, 1969).

I den professionsforskning som växt fram från och med 1970-talet har yrkesgruppers så kallade professionaliseringsprocesser kommit i blickfånget. Att definiera professioner för att skilja dem från andra yrkesgrupper är därmed mindre intressant. Istället har man velat studera de strategier som yrkesgrupper använder sig av för att uppnå en samhällelig status som professionella, det vill säga deras *professionella projekt* (Larson 1977; jmf. Evetts 2003). Den essentialistiska forskningens kriterier som beskrivs ovan behandlas nu snarare som ambitioner hos mindre etablerade professioner och inte som uttryck för naturliga ingredienser hos en profession. I dessa professionella projekt har professioners abstrakta kunskapssystem, särskilt den symboliska betydelsen (Collins 1979, 1990), en viktig funktion.

Sjuksköterskors kunskapsområde, såsom det formuleras av yrkesgruppens företrädare, har förändrats från en praktisk omvårdnadsorientering under det moderna yrkets första fas, över en medicinsk orientering där medicinska företrädare fick ett allt större utrymme i såväl utbildning som yrkesliv, till samtidens mer teoretiska omvårdnadsorientering (Erlöv & Petersson 1992, 1996). Samtidigt har denna tyngdpunktsförskjutning inom området inte uteslutit konkurrerande kunskapssystem. Sjuksköterskeyrket har en historia där två diskurser konkurrerat om företrädet – en diskurs som ser yrket som ett hantverk och en diskurs som ser det som en profession (Traynor 1999; Witz 1992). I min egen forskning visar jag hur en teoretisk omvårdnadsorienterad diskurs konkurrerar på arbetsplatserna med en mer praktisk, medicinskt orienterad diskurs (Sundin 2003). Relationen mellan sjuksköterskeprofessionens företrädare och dess verksamma praktiker är ibland spänd, då de normer och värderingar som medieras genom utbildning, forskning och läromedel har svårt att få genomslag på de i regel medicinskt dominerade arbetsplatserna. Här verkar sjuksköterskor i organisationer, såsom sjukhus och vårdcentraler, där läkarna har patientansvar. Sjuksköter-

skorna har därmed visserligen en legitimation som gör att ingen annan får kalla sig sjuksköterska, men de har inte *jurisdiktion* över innehållet i sitt arbete. Sociologen Andrew Abbott (1988) utforskar hur yrkesgrupper konkurrerar med varandra på olika samhälleliga arenor – på arbetsplatser, genom lagstiftning och i media – genom hävdandet av sin kunskap. Med *jurisdiktion* avser Abbott att yrkesgruppsmedlemmar får lösa sina arbetsuppgifter som de själva vill och att de dessutom får exkludera andra yrkesgrupper från denna problemlösning.

Även de formella kraven på sjuksköterskor i yrkespraktiken har förändrats. Enligt *Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område* 1§ skall sjuksköterskor ”utföra sitt arbete i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet” (SFS 1998:531; jmf. Socialstyrelsen 1995:5). Yrkesorganisationen Svensk sjuksköterskeförening (SSF) har påtalat behovet för sjuksköterskor att kunna utnyttja IT i arbetet och presenterat en strategi där bland annat följande förmåga lyfts fram som central för samtidens sjuksköterskor: ”Sökning och värdering av information i databaser och via Internet” (SSF 2002b, 14). I SSF:s etiska riktlinjer kan dessutom följande läsas:

Sjuksköterskan har ett personligt ansvar för sitt sätt att utöva yrket och för att genom livslångt lärande behålla sin yrkeskompetens. [...] Sjuksköterskan är aktiv när det gäller att utveckla omvårdnad som vilar på evidensbaserad kunskapsgrund. (SSF 2002a, 5)

Förändringen av sjuksköterskors kunskapsområde kan delvis ses som resultatet av ett professionellt projekt (Traynor 1996). Information ges i detta projekt en symbolisk betydelse där både förekomsten, sökningen och användningen av information ses som ett av flera kriterier för yrkesgruppens professionalisering (Sundin 2003, kommande). I samband med kunskapens symboliska värde spelar med andra ord människors relation till informationens artefakter ofta en viktig roll.

Liksom sjuksköterskeyrket har bibliotekarieryket genomgått kraftiga förändringar under 1900-talet i Sverige liksom internationellt (Seldén & Sjölin 2003). Ett par centrala teman i denna process är relationen, ofta spänningen, mellan teori/akademi och praktik, mellan specialist- och generalistkompetens samt mellan folkbibliotek och forskningsbibliotek. I

fallet bibliotekarier, som Abbott beskriver som en av flera informationsprofessioner, konkurrerar dessa med sina klienter då bibliotekarier försöker hävda sin jurisdiktion över uppgiften att ”bestämma” klienternas informationsbehov och hur behoven bör tillfredsställas (Abbott 1988, 223; jmf. Olsson 1995; Wernersson 2001; Wilson 1983). Denna konkurrens om informationssökningsexpertis, eller informationskompetens, blir extra tydlig, vilket jag visar längre fram i artikeln, då bibliotekariers arbete dessutom inbegriper att förmedla kunskaper i informationssökning till *andra* grupper, exempelvis sjuksköterskor.

Utbildningarna till folkbibliotekarie och forskningsbibliotekarie var åtskilda fram till 1972 då Bibliotekshögskolan (BHS) inrättades i Borås samtidigt som andra alternativa utbildningar upphörde (Seldén 1989). I samband med högskolereformen år 1993 (SFS 1992:1434) startade flera nya utbildningar i det då nya akademiska ämnet *biblioteks- och informationsvetenskap*. De nya utbildningarna kom att i högre grad än tidigare betona teoretiska kunskaper och bibliotekarieexamen ersattes med en högskole-, kandidat- eller magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap. Här har DIK-förbundet, det mest framträdande av bibliotekariernas fackförbund, och utbildningarna haft samma intresse, det vill säga en akademisering av yrkesgruppen. DIK-förbundet har utnyttjat samtidens fokus på informationssökning och skriver om behovet av akademiska kunskaper i informationssökning:

I och med informationsteknologins genombrott har behovet av bibliotekariens kompetens ökat. I hela Europa ser vi framväxten av en ny arbetsmarknad för akademiskt utbildade specialister på informationssökning och informationsförmedling. (DIK-förbundet 2003b)

Det egna fackförbundet betonar sålunda behovet av akademisering och kunskaper i informationssökning med hjälp av IKT. Däremot har jag inte lyckats finna uttryck för något tydligt engagemang från vare sig yrkesorganisationen Svensk biblioteksforening eller DIK-förbundet i att mediera normer och värderingar som gäller medlemmarnas behov av att följa med i utvecklingen av det egna kunskapsområdet; informationssökning diskuteras i första hand som informationssökning för andra. Det närmaste jag kan komma är följande punkt ur DIK-förbundets yrkes-

etiska riktlinjer: "Bibliotekarien ska vara tydlig i sin professionella roll och vidmakthålla samt utveckla sin yrkesskicklighet" (DIK-förbundet 2003a). I jämförelse med de etiska riktlinjerna för svenska sjuksköterskor är denna skrivelse inte lika tydlig när det gäller bibliotekariers professionella ansvar för att hålla sig à jour med den formella biblioteks- och informationsvetenskapliga kunskapsutvecklingen.

En annan fråga som är av intresse för temat i denna artikel och som med fördel kan belysas av professionsteori är vad som händer med statusen för professioners kunskap när denna blir lättare tillgänglig genom Internet. Sociologen Valérie Fournier (2000) visar att ett återkommande tema i professionsteorin det senaste årtiondet är att professioner är "hotade" av den "marknadens logik" som i allt större utsträckning är rådande i moderna organisationer. Denna logik sägs ge "konsumenterna" större makt i förhållande till professionella, bland annat genom IKT:s potential att förmedla den tidigare så exklusiva professionella kunskapen. Samtidigt har andra forskare betonat professioners förmåga att omformulera sin kunskap och rekonstruera professioners gränser mot omvärlden (Fournier 2000). Då kan till exempel en förmedling av en professions kunskap på webben medverka till att etablera "problemet" och ett tolkningsföreträde för problemets lösning. Detta tema återkommer under "Användarundervisning".

Ett användbart begrepp i en diskussion om professionella yrkesutövares informationssökning är *kognitiv auktoritet*, med vilket Patrick Wilson (1983) avser att frågan om vem som avgör vilken kunskap eller information som är riktig och vilka professionella lösningar som är de bäst lämpade i samhället avgörs genom förhandlingar av olika områdets experter. I min doktorsavhandling *Informationsstrategier och yrkesidentiteter* (Sundin 2003) använder jag begreppet kognitiv auktoritet när jag utforskar sjuksköterskors informationssökning. Därmed synliggör jag att värdet av information och dess artefakter i det professionella yrkeslivet definieras på en samhälls arena. Också betydelsen av professionellas informationssökning kan studeras som ett socialt fenomen. Jag visar bland annat hur sjuksköterskors information och betydelse av yrkesgruppsmedlemmarnas sökning och användning av denna kan ses som en del av sjuksköterskors professionella projekt. Arbetsplatsen blir då en mötesplats, inte bara för klienter och

yrkesutövare, utan också för konkurrerande professionella intressen. I både Wilsons (1983) och min egen forskning (2003, kommande) understryks behovet av att belysa hur normer och värderingar skapas. Sådana normer och värderingar kan förstås med hjälp av just begreppet *yrkesidentitet*. Den professionella diskursen verkar därmed disciplinerande på enskilda yrkesutövare genom att mediera en lämplig kollektiv yrkesidentitet (Evetts 2003; Fournier 1999). Den medierade bilden av den ”professionella” sjuksköterskan, som innefattas i det ovan beskrivna professionella projektet, bidrar till att forma en kollektiv identitet som till viss del påverkar enskilda sjuksköterskors handlande. Denna bild framkommer bland annat i sjuksköterskors traditionella och webbaserade fackinformation.

Yrkesidentitet

Yrkesidentiteter ses här som sociala identiteter som skapas, upprätthålls och förändras genom individers och grupperns identifiering av sig själva i relation till hur de blir kategoriserade av andra (t.ex. Jenkins 1996). Genom identitetsbegreppet kan enskilda individer relateras till de praktiker de verkar i. Men identiteter är inte enbart en etikett, utan skall förstås som ett gentemot de yrkesverksamma disciplinerande redskap, och det gäller inte minst den ”professionella identitet” som den professionella diskursen skapar (Evetts 2003; Fournier 1999). Med ett sociokulturellt perspektiv understryks att det går att se på lärandet till ett yrke som lärandet av en yrkesidentitet där individers *appropriering* av ett yrkes normer och värderingar utgör en central del (jmf. Lave & Wenger 1991). Därmed understryks att lärande inte enbart handlar om att lära sig ett antal intellektuella eller praktiska färdigheter, utan också om att bli delaktig i en gemenskap där normer, värderingar och förväntningar på yrket och yrkespraktiken medföljer. Förhållningssätt till användarundervisning och informationssökning med hjälp av IKT kan ses som ett uttryck för yrkesidentiteten.

Yrkesidentiteters normer och värderingar kommer sedan till uttryck i individers handlande och hur de reflexivt motiverar detta. I professionsorienterade utbildningar, såsom inom omvårdnad och biblioteks- och informationsvetenskap, medieras en yrkesidentitet som sedan konfronteras med yrkeslivets normer och värderingar. I detta

potentiellt konfliktfyllda möte befinner sig de före detta studenterna som just tagit steget ut i arbetslivet; de kunskaper som utbildningspraktiken strävar efter att förmedla är inte alltid samma som eftersträvas och belönas i yrkespraktiken. Den enskilda individen är dock inte att betrakta som passiv i förhållande till vare sig yrkesidentiteter eller andra identiteter. I anslutning till ett sociokulturellt perspektiv kan istället människors sätt att erfara fenomen ses som skapade genom individens användande av de olika diskursiva redskap som erbjuds i den praktik inom vilken han eller hon verkar (jmf. Säljö 1994). Identiteter skall med detta perspektiv inte uppfattas som stabila essenser hos enskilda individer. De utgör snarare förutsättningar för mångfaldiga, ibland konkurrerande, sätt att förhålla sig till fenomen inom en och samma kontext. Med James Wertschs (1998) ord är det möjligt att *bemästra* olika yrkesidentiteter, utan att tillfullo ha approprierat dem. Vidare är naturligtvis yrkesidentiteten bara en av de identiteter som människor har. Vi har alla olika medlemskap och den identitet som följer med lärandet av en yrkesidentitet är en av flera. Samtidigt använder vi oss till exempel av familjeidentiteter, politiska identiteter, könsidentiteter och klassidentiteter som tillsammans formar våra jag (McCarthy 1996, 79f.).

Yrkesidentiteter bör ses mot bakgrund av föregående avsnitt om professionsteori. Kunskap och expertis utnyttjas på olika arenor för att driva yrkesgruppers intressen (Abbott 1988; Collins 1979). I min tidigare forskning om sjuksköterskors informationsstrategier har jag synliggjort två konkurrerande yrkesidentiteter: en traditionell, mer medicinskt orienterad, och en nyare, mer teoretiskt omvårdnadsorienterad (2003, 228f.; jmf. Thunborg 1999). Den traditionella yrkesidentiteten tycks dominera på sjuksköterskors arbetsplatser och kännetecknas av en inordning i den medicinska kunskapshierarkin. Här är självständigheten vid informationssökning och värdering av relevans liten då tolkningsföreträdet, eller den kognitiva auktoriteten, innehas av läkare och andra representanter för det medicinska området. Den nyare yrkesidentiteten är dominerande på yrkesgruppsnivån och kännetecknas av att den utmanar det medicinska kunskapsföreträdet till förmån för omvårdnad. Det innebär också att möjligheterna till självständig informationssökning och bedömning av informationens relevans är större. De två yrkesidentiteterna innefattar sålunda delvis konkurrerande

normer och värderingar kring informationssökning. Enskilda sjuksköterskor använder sig i olika utsträckning av dessa identiteter och dessa får därför praktiska konsekvenser för deras handlingar.

Informationssökning sett som kommunikativt deltagande inom yrkesgruppsgemenskaper har också potential att förstärka identiteten för medlemmar som befinner sig på geografiskt spridda platser (Brown & Duguid 2000, 189, 196; jmf. Carey 1989). Ett sådant kommunikativt deltagande har traditionellt sett ägt rum genom medier som tidskrifter, nyhetsbrev och läromedel. Numera kompletteras, ibland ersätts, dessa medier med exempelvis e-post, databaser och webbplatser. Genom att förmedla gemensamma normer och värderingar om bland annat yrkets kunskap och metoder för problemlösning kan informationssökning betraktas som identitetsskapande till sin konsekvens. Därmed sätts fokus på IKT:s medierande potential (jmf. Säljö 2000). Informationssökning kan därför, i en dialogartad process, ses som både ett resultat av en yrkesidentitet och som medverkande till reproducerandet av samma yrkesidentitet. Ett sociokulturellt perspektiv understryker också att yrkesidentiteter inte enbart skapas genom spelet mellan den egna identifieringen och omvärldens kategorisering, utan även genom människors aktiva deltagande i gemenskaper. Det vill säga identiteter skapas också av det vi faktiskt gör i de gemenskaper vi deltar i (Wenger 1998, 152ff.).

Användarundervisning

Under 1990-talet har användarundervisning fått ett allt större utrymme, både i bibliotekariers yrkespraktik och i litteraturen. Särskilt har begreppet *informationskompetens* (information literacy⁶) och bibliotekariers möjligheter att förmedla denna kommit att diskuteras. Jag inleder med en övergripande presentation av innebörder som ges begreppet informationskompetens samt studier av detta fenomen. Det följs av en presentation och analys av studier av användarundervisning gällande bibliotekarier och sjuksköterskor. Därefter diskuteras specifikt studier av webbaserad användarundervisning.

Utgångspunkter

Den pedagogiska verksamhet i förhållande till låntagare och andra användare som bibliotek, framförallt i anslutning till utbildnings-

institutioner, ägnar sig åt har benämnts olika under olika tider. Louise Limberg, Frances Hultgren och Bo Jarneving (2002, 96ff.) visar hur det som under 1970-talet av bibliotekarier och forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap benämndes *bibliotekskunskap*, under 1980-talet kom att benämnas som *färdigheter i informationssökning* för att under 1990-talet ersättas med benämningen *informationskompetens*. Denna förändring av terminologi kan relateras till ett intresse för att markera en självständighet i förhållande till det fysiska rummet bibliotek som framväxten av modern IKT gav utrymme för; informationssökning blev under 1980-talet inte längre enbart en angelägenhet för bibliotek (jmf. Bruce 2000b). Limberg, Hultgren och Jarneving (2002) visar vidare hur begreppet och fenomenet informationskompetens växt fram i anslutning till en ökad samhälllig fokusering på modern IKT.

American Library Association (ALA) och dess underavdelning Association of College & Research Libraries (ACRL) formulerade på följande sätt en ofta citerad och refererad passage för att precisera vad informationskompetens är:

Ultimately, information literate people are those who have learned how to learn. They know how to learn because they know how knowledge is organized, how to find information, and how to use information in such a way that others can learn from them. They are people prepared for lifelong learning, because they can always find the information needed for any task or decision at hand. (ACRL 1989)

Här ges informationskompetens och lärandeförmåga i det närmaste ett likvärdigt innehåll och informationskompetens brukar också nämnas tillsammans med begreppet *livslångt lärande*. Olika forskare lägger dock olika betydelser i informationskompetensbegreppet och någon egentlig konsensus finns inte. Till exempel identifierar Albert Boekhorst (2003) tre koncept som begreppet informationskompetens, i olika utsträckning, brukar täcka: IKT-konceptet (förmågan att utnyttja IKT), informationskälla-konceptet (förmågan att utnyttja information, oberoende av medium) och informationsprocess-konceptet (förmågan att kunna förstå de olika delarna i informationssökningsprocessen). I denna precisering av informationskompetens samsas, liksom i flertalet andra,

färdighetsförmågor med förmåga till förståelse. I andra försök att definiera informationskompetens inkluderas även beskrivningar av olika sätt att förstå informationsanvändning (Bruce 1997, 2000a, 2000b; Webber & Johnston 2000). Christine Bruce (1997) betonar att det går att förstå informationskompetens inte bara som individuella färdigheter, utan också som ett kollektivt ansvar i relation till omvärlden. I samma anda kritiserar Sheila Webber och Bill Johnston tidigare forskning för "the list approach to information literacy" (2000, 384) med vilket författarna avser tendensen att förenkla informationskompetens till ett antal mät- och observerbara tekniker och förmågor som sedan studenters och andra gruppers kunnande kan utvärderas mot. Efter att ha gått igenom artiklar inom området är det lätt att instämma i denna kritik.

Sirje Virkus (2003) visar i sin översikt över europeisk litteratur om informationskompetens hur begreppet i Europa i stort sett enbart används av bibliotekariéer och andra informationsspecialister, till skillnad från i USA och Australien där informationskompetens också används i offentliga policydokument även på departementsnivå. Det finns dock flera institutioner som från ett svenskt perspektiv engagerat sig i frågor som berör informationskompetens och användarundervisning. Med stöd från NORDINFO, ett nordiskt samarbetsorgan för vetenskaplig information, verkar NORDINFOlit för att skapa en plattform för frågor kring informationskompetens (NORDINFOlit 2003). Bland annat anordnas seminarier och den årliga konferensen *Creating Knowledge*. En annan aktör på den svenska arenan är Centrum för biblioteks- och IT-pedagogik vid Linköpings universitet (Linköpings universitetsbibliotek 2001). Här, liksom vid flera andra universitet och högskolor, ges bland annat poänggivande kurser i informationskompetens och pedagogiska aspekter på informationssökning.

Vidare har BIBSAM (Kungliga bibliotekets avdelning för nationell samordning och utveckling) med två rapporter bidragit till att lyfta fram informationskompetens och användarundervisning på den svenska arenan (Hagerlid 1996; Gellerstam 2001). De båda rapporterna belyser problem och företeelser som också återkommer i annan litteratur i ämnet. Det gäller att användarundervisning borde ges en tydligare struktur på högskolor och universitet, att bibliotekariéer har svårt att finna former för samarbete med lärare, samt att finna en balans mellan

integration av användarundervisning och vikten av att synliggöra densamma genom poängsatta kurser. Som ett sista exempel kan den nya utbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap vid Växjö universitet lyftas fram. Denna utbildning har som uttalad målsättning att fokusera på biblioteks- och informationsvetenskapens pedagogiska aspekter, såsom användarundervisning (Växjö universitet 2003).

Informationskompetens och vad begreppet står för har också kritiserats (Marcum 2002; Snavely & Cooper 1997). James Marcum (2002) pekar till exempel på att det representerar ett underliggande synsätt på informationssökning som ligger nära det som jag ovan kallat för ledningsmetaforen. Här skiljer Marcum mellan å ena sidan den professionella eller akademiska litteraturen och å andra sidan yrkespraktiken. Det är, enligt Marcum, framförallt i bibliotekariers yrkespraktik som undervisning i informationskompetens tenderar att förmedla ledningsmetaforen till kursdeltagare. Vad vi än väljer att benämna den praktik som betonar bibliotekariers pedagogiska verksamhet – informationskompetens, användarutbildning eller något annat – har den diskuterats allt mer i både Sverige och internationellt (Clyde 2002). Bibliotekarieprofessionens företrädare och forskare inom biblioteks- och informationsvetenskap har sålunda försökt att etablera bibliotekariers pedagogiska roll som en central del av yrkespraktiken. Lanseringen av begreppet informationskompetens kan ses som ett led i denna etablering. Det kan dels ses som en nödvändig anpassning från bibliotekens sida till de förutsättningar som modern IKT tillsammans med ett ökat antal studerande låntagare har medfört. Men det kan också analyseras med hjälp av professionsteori som ett sätt att höja yrkets status. Att etablera det nya begreppet informationskompetens samt fylla det med ett innehåll skapar en ”ny” expertroll för bibliotekarier. Mer precist kan det ses som ett försök att utöka bibliotekariers jurisdiktion i yrkespraktiken (jmf. Abbott 1988). Den ena förklaringen utesluter förstas inte den andra.

Studier av användarundervisning

Det är svårt att tala om studier av användarundervisning utan att komma in på informationskompetens eftersom det ofta används som ett överordnat begrepp. Men oavsett om det är användarundervisning eller informationskompetens som diskuteras påtalas det återkommande att

forskningen ännu är i sin linda (t.ex. Bruce 2000a; Limberg, Hultgren & Jarneving 2002).

De teoretiska perspektiven inom området varierar och är i regel hämtade från biblioteks- och informationsvetenskap och/eller pedagogik. Över tid kan dock en ökad tonvikt på ett förståelseinriktat konstruktivistiskt synsätt på bekostnad av ett behavioristiskt synsätt iakttas (Limberg, Hultgren & Jarneving 2002). Det är sålunda inte bara en förändring av begrepp till förmån för informationskompetens som kan spåras i diskussionen kring användarundervisning, utan också en förändring i pedagogiskt förhållningssätt: från att träna användarens skicklighet att utnyttja redskap till att istället betona betydelsen av att förmå användarna att reflektera över och förstå informationssökningsprocessen (Limberg, Hultgren & Jarneving 2002). En tidig och ofta refererad forskare med en sådan konstruktivistisk ansats inom biblioteks- och informationsvetenskap är Carol Kuhlthau (2003, 10f.). Kuhlthau skiljer mellan ett källorienterat förhållningssätt (source approach), ett sökstrategiorienterat förhållningssätt (pathfinder approach) och ett processorienterat förhållningssätt (process approach) i samband med bibliotekariers pedagogiska roll. I det sistnämnda förhållningssättet, som är det som Kuhlthau själv förespråkar, kan bibliotekets och bibliotekariens aktiviteter delas in i fem nivåer, beroende på var användaren befinner sig i sin informationssökningsprocess. Louise Limberg (1998) har i sin forskning byggt vidare på Kuhlthaus arbete och kompletterat det genom att utforska hur studenters informationssökning kan relateras till deras uppfattningar av det ämne de arbetar med. Med andra ord domineras idag diskussionen om användarundervisning i både forsknings- och policydokument av en konstruktivistisk kunskapssyn även om behavioristiska inslag fortfarande finns (Loertscher 2002; Virkus 2003). Det finns dock andra teoretiska utgångspunkter inom området, framförallt fenomenografi (Bruce 1997, 1999; Limberg 1998). Begreppet informationskompetens tycks alltså användas på olika sätt i olika sammanhang, av olika grupper och för olika syften. Det är dock som läsare av denna digra litteratur svårt att frigöra sig från intrycket av att en ny etikett sätts på en redan tidigare etablerad verksamhet av användarundervisning.

Ett tema som återfinns i texter kring användarundervisning i allmänhet och informationskompetens i synnerhet är huruvida en sådan

undervisning bör vara integrerad i övrig undervisning eller inte. De flesta som uttalar sig i frågan argumenterar för integration och då bibliotekarier är den yrkesgrupp som framför andra förväntas bidra till att skapa förutsättningar för att utveckla informationskompetens blir då en svårighet att utveckla ett samarbete med lärare vid högskolan. Jenny Andersson (2002) synliggör i en magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap hur bibliotekarier i första hand utbildar studenterna i hur de skall söka information – inte hur de skall använda densamma. När det gäller informationsanvändningen hänvisar istället bibliotekarierna till ämnesansvariga lärare. En av Anderssons slutsatser är därför att användarundervisning bör integreras i större utsträckning med ämnesutbildningen. Krister Johannesson och Ola Pilerot (2000; jmf. Pilerot 2002) argumenterar i en fenomenografisk intervjustudie med högskolelärare för att ett bättre samarbete mellan bibliotekarier och lärare kan åstadkommas genom att i större utsträckning utgå från lärarnas perspektiv på vad användarundervisning kan innehålla och hur den kan integreras i annan undervisning. Det finns dock även ett motsatt synsätt i litteraturen. Webber och Johnston argumenterar för att poänggivande kurser i informationskompetens borde ges separat från annan utbildning "as a discipline in its own right" (2000, 381). Här ställs en viktig fråga på sin spets: är det möjligt att betrakta informationssökning separat från den praktik informationssökningen förväntas stödja och är det dessutom möjligt att separera informationssökning från det innehåll som informationen förväntas "förmedla"?

Majoriteten av studier av informationskompetens har berört studenter i utbildningssammanhang och informationskompetens i yrkeslivet har endast utforskats i liten utsträckning (Bawden 2001; Bruce 2000a, 2000b). Det finns dock sådana studier (Bruce 1999; Cheuk 2000; Lantz 1999; Mutch 2000). Till exempel kritiserar Bonnie Cheuk (2000) att det mesta som skrivs om informationskompetens författas utifrån informationsspecialistens perspektiv. I sin studie av revisorers förhållningssätt till informationskompetens strävar hon efter att istället bedriva forskningen utifrån informanternas perspektiv. Samma strävan finns hos Christine Bruce (1999) i en fenomenografisk studie av yrkesverksammas uppfattningar om informationskompetens. Bruce identifierar sju olika sätt att erfarra informationskompetens och dessa sätt relateras till organisationers

olika informationsrelaterade aktiviteter. Därmed förbinder Bruce individers informationskompetens med organisationers kollektiva verksamhet. Alistair Mutch (2000) tydliggör de skilda förutsättningar som finns för informationssökning i utbildningssammanhang jämfört med i yrkeslivet. I yrkespraktiken tenderar de uppgifter som människor ställs inför att vara mindre väldefinierade än i utbildningspraktiken, vilket gör informationssökning till en än mer komplex process.

På ett liknande vis kritiserar Marcum (2002) i sin översikt ”dagens” användarundervisning vid högskolor och universitet, då denna inte i tillräckligt hög utsträckning tar hänsyn till det efterföljande arbetslivets komplexa förutsättningar. Marcum menar att vi istället borde intressera oss för just mötet mellan akademisk utbildning och yrkespraktik när han beskriver vad samtidens yrkesverksamma behöver kunna:

Such competency – or fluency – can only be achieved, however, on the job, relieving academics of responsibility in this regard, yet demanding considerable collaborative work to manage the transition from academic literacies to workplace competencies. (Marcum 2002, 19f.)

Ytterligare ett exempel på litteratur om användarundervisning av yrkesverksamma är Agneta Lantz *Breaking Information Barriers through Information Literacy* från 1999. I avhandlingen, som har kognitionsteoretiska utgångspunkter, har Lantz utforskat småföretagares upplevelser av sin informationsanvändning och barriärerna för denna. Studien innefattar även en intervention i form av användarundervisning för de deltagande företagarna och här demonstrerar studien hur sådan undervisning kan påverka yrkesverksammars informationssökning.

Det finns mycket publicerat inom området användarundervisning och informationskompetens, men med undantag för sådant som refererats till ovan är det oftast texter som beskriver vad bibliotekarier *borde* undervisa om eller vad studenter *borde* lära sig. Detta normativa förhållningssätt gäller kanske särskilt för författare, ofta yrkesverksamma bibliotekarier, som skriver om sin egen verksamhet i fråga om till exempel användarundervisning. Vidare tycks intresset för maktfrågor vara mer eller mindre frånvarande i denna forskning. Sådana frågor kan till exempel handla om att synliggöra hur tekniker för märkning och kodning av elektroniska

dokument – och därmed användartillgängligheten – formas i en kontext av förhandlingar om kontroll och makt mellan olika aktörer.⁷ Således efterlyser jag här studier av användarundervisning och informationskompetens som har en distans till bibliotekaryrket, men samtidigt tillräcklig närhet för att bedriva inspirerande och relevant forskning med beaktande även av maktaspekter.

Bibliotekariers och sjuksköterskors användarundervisning

Det finns en grundläggande skillnad i förhållningssätt när det gäller pedagogiska aspekter på informationssökning för bibliotekariers och sjuksköterskor. När det gäller biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar är sällan ”användarundervisning” något separerat från annan undervisning, utan den finns integrerad i övrig undervisning. Det innebär att den bedrivs av adjunkter eller lektorer anställda vid respektive institution och i mindre utsträckning av bibliotekariers även om det sistnämnda kan förekomma inför till exempel längre uppsatser eller andra moment i utbildningen. För studerande av biblioteks- och informationsvetenskap är informationssökning en del av innehållet i utbildningen, medan det för sjuksköterskestudenter behandlas som redskap för att stödja lärandet. Därför blir förändringen av biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar i sin helhet viktigt när bibliotekariers lärande av informationskompetens diskuteras, även om det är en fråga som jag inte har utrymme att djupare diskutera i föreliggande text. I en rapport om amerikanska och kanadensiska utbildningar i biblioteks- och informationsvetenskap från 2000 skrivs det dock exempelvis om hur utbildningarna har utvecklat en teoretisk ”kärna”, vilken benämns användarperspektiv i rapporten, samt att inslagen av modern IKT fortsätter att öka (KALIPER Advisory Committee 2000). Någon motsvarande översikt finns inte för de svenska utbildningarna, men under 2004 utvärderas ämnet biblioteks- och informationsvetenskap av Högskoleverket. En akademisk diskussion om biblioteks- och informationsvetenskaplig undervisning har bland annat förts i den återkommande konferensen *British Nordic Conference on Library and Information Studies* samt i tidskrifterna *Education for Information* och *Journal of Education for Library and Information Science*.

Två exempel på dokumenterade implementeringar av webbkurser riktade till bibliotekarier är det engelska projektet NetLinkS (Levy 1999) och det EU-finansierade projektet DEDICATE (Fjällbrant 2000). Syftet med de båda kurserna är att dels utveckla förmågor att utnyttja webben för informationssökning och dels att utveckla deltagarnas pedagogiska kompetens. I båda kurserna är IKT-redskap i centrum och andra aspekter (se ovan) på informationskompetens behandlas i mindre grad. Såsom projektet beskrivs i litteraturen tycks dock utbildningen i samband med NetLinkS ha innefattat ett större moment av pedagogisk teori, nämligen en konstruktivistisk sådan. Andra exempel på artiklar som beskriver webbaserade kurser riktade till bibliotekarier för att öka deras informationskompetens samt deras förmåga att förmedla denna kompetens genom användarundervisning är Doskatsch (2002) och Desai (2002). I dessa exempel är målgruppen yrkesverksamma bibliotekarier, men det finns också studier som rapporterar om webbaserad distansutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap (t.ex. Robinson & Bawden 2002; Thórsteinsdóttir 2002). Här ligger dock inte fokus specifikt på användarundervisning och informationskompetens, utan kunskap om informationssökning behandlas som så integrerad att den inte lyfts fram som ett separat kunskapsinnehåll. Trots dessa exempel tycks det som att det inom biblioteks- och informationsvetenskap har skrivits mer om bibliotekariers med flera informationsspecialisters användarundervisning av *andra* grupper, såsom sjuksköterskor, än om bibliotekarier och studenter i biblioteks- och informationsvetenskap.

När det skrivs om användarundervisning riktad till sjuksköterskor är ofta implementeringar av kurser för informationskompetens centrala, samt hur dessa kurser kan och bör integreras i sjuksköterskeutbildningen (Burggraff & Kraljic 2002; Dorner, Taylor & Hodson-Carlton 2001). Jennifer Dorner, Susan Taylor och Kay Hodson-Carlton (2001) beskriver till exempel hur de anpassat en traditionell användarundervisning till webben och hur studenterna därigenom lättare kunde integrera denna i övrig undervisning genom att den då kunde utnyttjas när det bäst passade. Här, liksom i de flesta andra artiklar om användarundervisning för sjuksköterskor, är fokus på att hantera datorbaserade redskap för informationssökning, inklusive att utvärdera informationen. Andra mer konstruktivistiskt orienterade aspekter, såsom att förstå sin informations-

sökningsprocess, behandlas i regel inte. Gunilla Wiklund (1996) belyser i en magisteruppsats dock delvis andra frågor. Hon synliggör i en studie av sjuksköterskestudenters användarundervisning spänningen mellan att utbilda för studenters biblioteksanvändning vid uppsatsskrivande och att utbilda för deras framtida yrkesliv (jmf. Sundin 2003). Wiklund förordar en starkare betoning av den sistnämnda aspekten och föreslår en större integration av användarundervisning i övrig utbildning.

Visserligen ges flera exempel i litteraturen på hur moment av vad som i den engelskspråkiga litteraturen ofta benämns *vårdinformatik* (nursing informatics) kan integreras i sjuksköterskeutbildningar (t.ex. McNeil & Odom 2000), men i regel är ändå användarundervisning något som enligt litteraturen bedrivs av bibliotekarier. Ett närliggande fenomen som främst behandlas i anslutning till vårdinformatik är *datorkompetens* (computer literacy). Denna litteratur är främst skriven av sjuksköterskor eller omvårdnadsforskare (t.ex. Saranto 1998), men det finns också författare från biblioteks- och informationsvetenskapen (t.ex. Noesgaard et al. 1999). Här är fokus på datorn som sådan i större utsträckning än när det gäller informationskompetens, och frågor kring till exempel informationssökning kan komma upp som en aspekt av flera. Även i samband med datorkompetens talas det om vikten av att denna förmedlas integrerad med annan undervisning (Noesgaard et al. 1999). Vilket perspektiv som än läggs på användarundervisning för sjuksköterskor är det slående att inte enbart bibliotekarier eller biblioteks- och informationsvetenskapliga forskare intresserar sig för frågan, utan att det också är en fråga för den egna professionen; det vill säga, förmågan att kunna kommunicera inom den egna yrkesgruppen med hjälp av formella redskap för informationssökning ges en stor betydelse.

Webbaserad användarundervisning i informationssökning

Ett resultat av det senaste årtiondets IKT-utveckling är att den traditionella klassrumsbundna användarundervisningen har kompletterats med webbaserade varianter. Ny IKT har sålunda inte enbart förändrat förutsättningarna för vad som anses vara betydelsefullt att lära sig utan också hur detta kan förmedlas. Bland andra har begreppet *networked learning* använts som ett samlingsnamn för att beskriva nya metoder för undervisning som utnyttjar ny teknik (Brophy 2001). Utanför biblioteks-

sammanhang visar exempelvis Tore Hoel (2003) och Urban Nuldén (1999) hur redskap för vad de benämner "e-learning" i mångt och mycket bygger på traditionell pedagogisk teori som behaviorism och kognitivism.

Den webbaserade användarundervisningen används både som ett komplement till och som ersättning för traditionell användarundervisning. Under senare år har denna typ av användarundervisning lyfts fram som ett sätt för bibliotek att hantera en stor utbildningsvolym i kombination med begränsade resurser. Den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen om webbaserad användarundervisning är sparsmakad. Det finns gott om mer eller mindre vetenskapliga beskrivningar av hur en "bra" sådan skall produceras, men forskningslitteraturen är även här sällsynt. Dewald (1999) visar genom normativa exempel på vad "god" användarundervisning bör innehålla och tillämpar dessa kriterier på webben, medan Donaldson (2000) och Manuel (2001) redovisar och utvärderar enskilda webbaserade användarundervisningars effektivitet. Christine Bruce (1997, 165f.) har använt de sju aspekter på informationskompetens som hon själv forskat fram för att belysa den existerande användarundervisning, bland andra den webbaserade EDUCATE. Bruce visar här att det framförallt är aspekterna informationsteknik, källor, process och kontroll som är synliga i denna användarundervisning medan aspekter som har med informationsanvändning saknas.

Ett par magisteruppsatser i biblioteks- och informationsvetenskap har med något olika perspektiv studerat webbaserad användarundervisning och är av särskilt intresse för detta arbete. Åsa Lundgrens *Användarutbildning på webben* från 2002 utforskar ett mindre antal svenska försök. Lundgren studerar dessa guiders innehåll med utgångspunkt från Carol Kuhlthaus tre nivåer av användarundervisning, Christine Bruces (1997) sju aspekter av informationskompetens samt pedagogen Paul Ramsdens undervisningsteorier. Lundgren visar i sin studie, som är av senare datum, att rena informationstekniska delar inte tycks vara en aspekt som guiderna tar upp. En annan möjlig iakttagelse som går att göra, och som är delvis beroende på det urval författaren gör, är att samtliga webbaserade användarundervisningar behandlar informationssökning som en generell process och ett domänoberoende fenomen. Vidare har

det skett en förskjutning mot att guiderna också delvis inkluderar informationsanvändningsaspekter. Slutligen påtalar Lundgren att de webbaserade användarundervisningar hon studerat bygger på en traditionell didaktik där inslagen av studentaktivitet är få, vilket också andra forskare rapporterat om (t.ex. Brophy 2001; Wilkinson 1997). I *Hjälpguide: en diskursanalytisk ansats* från 2004 av Jennie-Therese Johnsson synliggörs just den dominerande diskursen som enligt författaren verkar i ett antal amerikanska *hjälp guider*, vilket inte är direkt samma sak som webbaserad användarundervisning. Båda dessa uppsatser visar dock på att nätverksbaserade redskap, liksom andra redskap för lärande, medierar mer än sitt avsedda innehåll. I webbaserad användarundervisning medieras också exempelvis kunskapssyner, pedagogiska försanthållanden och synsätt på användare.

Ett annat sätt att närma sig webbaserad användarundervisning har Else Nygren (2004) som på uppdrag av BIBSAM har utvärderat fyra, vad hon benämner, *sökvägledningars* användbarhet genom empiriska tester. Nygren lät studenter använda sökvägledningarna för att besvara ett antal vid uppsatsskrivande vanliga frågor och studien visar på flera intressanta resultat. Bland annat tycks det råda en begreppsförvirring mellan studenternas benämningar på olika fenomen och de namn som bibliotekarierna använder i sina vägledningar. Dessutom var de fyra vägledningarna uppbyggda på ett traditionellt linjärt vis, medan studenterna i större utsträckning hade velat röra sig icke linjärt (jmf. Lundgren 2002). Vidare använde sig de flesta studenter av den teknik de lärt sig att söka med på *Google* när de sökte i bibliografiska databaser som *Libris* och *Artikelsök* vilket ledde till många misstag.

Den expertis som bibliotekarierna lyft fram under senare år kommer till ett forskningsbart uttryck i webbaserad användarundervisning. Några av många exempel på svensk webbaserad användarundervisning som kan nämnas är *Biblioteksguiden* (Universitetsbiblioteket, Umeå universitet 2003),⁸ *Webbquest för sjuksköterskeutbildningen* (Karolinska institutets bibliotek 2003), *Lilla sökguiden* (Biblioteket, Blekinge Tekniska Högskola 2003) och *Informationskompetens: självstudier på nätet – här kan du själv lära dig att söka information* (Universitetsbiblioteket, Lunds universitet 2003). Dessa fyra webbaserade användarundervisningar är naturligtvis gjorda med olika syften, men de kan alla ses som uttryck för

en slags diskurs om informationskompetens som innefattar bibliotekarieprofessionens strävan efter att skapa jurisdiktion för en pedagogisk praktik. En sådan diskurs medverkar till att konstruera en förändrad kollektiv bibliotekarieidentitet (jmf. Evetts 2003; Fournier 1999). Bibliotekariers expertkunskap görs visserligen tillgänglig för en större allmänhet, men samtidigt medverkar denna tillgänglighet till att forma bibliotekariens expertis i användarens ögon, genom att mediera den egna professionens begrepp och lösningar till en omvärld (jmf. Fournier 2000).

Denna artikel har inte utrymme för en analys av vare sig användarundervisning i allmänhet eller webbaserad sådan i synnerhet, men som en del i det forskningsprojekt som skisseras i denna artikels konklusion kommer bland andra ovanstående webbaserade användarundervisningar att studeras som en genre. Denna genre kommer att belysas som bestående av mönster avseende både innehållsmässiga och formmässiga aspekter. Användarundervisning som ett webbaserat fenomen – där bland andra begrepp som informationskompetens, informationsbehov och relevans ges utrymme – kan studeras på många sätt, inklusive innehållsanalys, lingvistisk analys och diskursanalys. En sådan forskning kompletterar en mer evalueringsorienterad forskning, där fokus är på användbarhet studerad genom tester och observationer (jmf. Nygren 2004).

Informationssökning i yrkeslivet

Denna del inleds med några gemensamma utgångspunkter för yrkesverksammas informationssökning. Därefter presenteras empiriska studier av bibliotekariers och sjuksköterskors informationssökning avseende vissa i litteraturen återkommande teman. I några av dessa teman återfinns enbart studier av den ena yrkesgruppen, medan i andra teman refereras enbart studier av den andra yrkesgruppen.

Utgångspunkter

Inom användarstudier utforskas människors och grupperns interaktion med bibliotek och andra informationssystem. Sedan början på 1980-talet har denna interaktion i regel studerats med den enskilda individen som utgångspunkt istället för sociala strukturer (t.ex. Dervin 1977). Med ett

aktörsorienterat synsätt har individers informationssökning sedd som en dynamisk process av menings- eller kunskapsskapande studerats. I förskjutningen från struktur- till individinriktad forskning har en inriktning kommit att intressera sig för individens psykologiska förutsättningar och kognitiva processer (t.ex. Belkin 1980). I detta synsätt är fokus på individens subjektiva konstruktion av mening och på hur individen "reducerar" det som i traditionen ibland kallas för "osäkerhet" genom information. Information definieras därmed som den effekt denna får på individers kognitiva strukturer snarare än utifrån objektiva kriterier. Det synsätt inom biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning på informationssökning som tar sin utgångspunkt i en sändar/mottagarmodell har här transformerats till en mental nivå.

Det senaste årtiondet har dock präglats av en såväl metodologisk som teoretisk pluralism och den renodlat individorienterade forskningen delar i allt större utsträckning utrymmet med diskursanalytiskt orienterade studier (t.ex. Sundin 2003). På det empiriskt specifika område som jag redovisar nedan tenderar dock kvantitativ forskning att dominera, med fokus på att mäta beteenden och attityder genom enkäter. Vidare kännetecknas forskningen av outtalade normativa utgångspunkter, mer precist att informationssökning i allmänhet, och användning av bibliotek i synnerhet, är något oproblemiskt och i grunden gott och eftersträvansvärt. Därmed identifieras i regel barriärer av fysisk eller intellektuell karaktär för att arbetsmetoder skall kunna föreslås för hur dessa barriärer sedan skall överbryggas.

Den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen kring yrkesverksammas informationssökning tog sin början runt år 1980. Sedan dess har en lång rad yrkesgrupper kommit att studeras, bland andra sjuksköterskor (Farmer & Richardson 1997), läkare (Bryant 2000), journalister (Fabritius 1999), advokater (Kuhlthau 1999), pedagoger (Savolainen 1999) och socialarbetare (Byström 2000). Gloria Leckie, Karen Pettigrew och Christian Sylvain (1996) hävdar i en översiktsartikel över professionella yrkesutövaras informationssökning att grunden till det uppvaknade forskningsintresset kan förklaras med tre orsaker: dels kan det ses som en naturlig fortsättning på tidigare studier av forskare och akademiker, dels har utvecklingen av informationssystem för yrkesverksamma skapat ett intresse för att studera hur de används och

dels, menar författarna, kan det ses som ett uttryck för en vilja att utveckla den teoretiska förståelsen för användarstudier. Dessa tre orsaker bör kompletteras med en förståelse för det professionella yrkeslivets akademisering där allt fler yrkesgrupper betonar sin formella kunskapsbas och betydelsen av att som yrkesverksam förhålla sig till denna (Sundin 2003). Därmed har informationssökningens praktik kommit att inkluderas i allt fler verksamheter. Jämfört med den forskning om användarundervisning som jag redogör för ovan finns här ett mindre intresse för informationssökningsprocessen som en konstruktionsprocess. Istället studeras ofta yrkesverksammas val av informationskällor i kvantitativa termer (Kuhlthau 2003, 166).

Det finns avgörande skillnader i förutsättningarna för utnyttjandet av modern IKT i informationssökning mellan högskolestudenter och yrkesverksamma. I studenters, liksom forskares, praktik är sökandet, användandet och skapandet av dokument den centrala aktiviteten. I professionella yrkesutövares praktik är den centrala aktiviteten att erbjuda tjänster av olika slag till klienter såsom patienter och låntagare. Samtidigt, vilket visats ovan, har användarundervisning även ambitioner att ge studenter redskap för det kommande yrkeslivet. Leckie, Pettigrew och Sylvain (1996) identifierar fem roller som var och en genererar olika slags informationsbehov: leverantör av tjänster, administratör, forskare, utbildare och student. Beroende på i vilken utsträckning dessa roller innehas av professionella yrkesutövare är förhållandet till information olika. I vissa yrken skapar till exempel mötet med klienter ett mer självklart behov av att vända sig till formella informationssystem. I bibliotekariers möten med låntagare utgör informationssökningen en naturlig del för att lokalisera efterfrågade dokument liksom det för journalisten är nödvändigt att utnyttja informationssystem för efterforskning. I andra yrken är relationen till informationssystem inte lika självklar. I sjuksköterskors och läkares möte med patienter kan det finnas anledning att vända sig till ett informationssystem för att skaffa sig förutsättningar att bättre behärska situationen, men det är inte på samma sätt en central aktivitet.

Datorbaserade informationssystem

Den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen om användning av datorbaserade informationssystem kan delas in i den som studerar användning av OPAC (Open Public Access Catalogue), det vill säga bibliotekskataloger, och den som studerar användning av andra datorbaserade informationssystem, främst bibliografiska databaser (Nordlie 2000). Visserligen tenderar dessa två typer av informationssystem att allt mer likna varandra, men i detta stycke är fokus på den senare typen. Utöver dessa två vill jag också lägga till ett tredje slags informationssystem – sökmotorer på webben, såsom *Google* och *Altavista*, som skiljer sig från de övriga bland annat genom att de är mer ostrukturerade.

I många studier rapporteras survey-undersökningar av sjuksköterskors informationssökning där jämförelser görs av i vilken utsträckning olika informationskällor används i förhållande till varandra (Griffiths & Riddington 2001; Rasch & Cogdill 1999; Silverstein 1995; Urquhart & Crane 1994). Framför allt visar dessa studier att sjuksköterskor i liten utsträckning använder sig av formell information (t.ex. tidskrifter) och/eller informationssystem (t.ex. databaser och bibliotek). I stället använder de sig till största delen av personliga kontakter och arbetsplatsbunden information. I en mindre survey-studie från 2001 visar till exempel Griffiths och Riddington att 27 % av de anställda sjuksköterskorna vid fem akutmottagningar använder den bibliografiska omvårdnadsdatabasen *CINAHL* regelbundet. Författarna skriver om procentsatsen som ”endast”, men jag bedömer den som en förhållandevis hög siffra. Den traditionella validiteten vid sådana här undersökningar är problematisk då respondenterna i så hög grad vet vad de, av både sin profession och företrädare för biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning, förväntas svara. Vad som kommer till uttryck är kanske därför snarare normer och värderingar från en professionell diskurs. Ett annat problem är att angloamerikanska förhållanden i dessa studier ofta tas som givna då en stor del av studierna inom detta område har just angloamerikanskt ursprung. Resultatet blir därmed tyvärr ofta att informationssökning i yrkeslivet beskrivs som en kontextlös praktik.

En grupp studier har fokus på implementering av datorbaserade informationssystem (se t.ex. Adams & Blandford 2002; Pajarillo 2001; Royle et al. 2000) inklusive implementering av Internet i yrkespraktiken

(Farmer & Richardson 1997; Wozar & Worona 2003). I Farmer och Richardsons studie från 1997 visar till exempel författarna att endast 8 % av informanterna i ett landsbygdsområde i Skottland hade utnyttjat någon av de bibliografiska databaserna *Medline* eller *CINAHL* det senaste halvåret. I denna studie, liksom många andra, utforskas hur den ökade tillgången till information som Internet medför påverkar sjuksköterskors informationssökning. Studien av Pajarillo (2001) har snävare fokus och diskuterar svårigheterna för yrkesverksamma sjuksköterskor att kunna hantera datorbaserade informationssystemets sökfunktioner. Andra studier understryker att sjuksköterskors kliniska arbete genererar frågor som informationssystem kan hjälpa till att besvara (Royle et al. 2000; Ward 2000). Till exempel visar Rod Ward (2000) i en survey-undersökning att de sjuksköterskor som använder Internet värderar specialinriktad information, peer-reviewtidskrifter och bibliografiska databaser högst av Internets tjänster.

När det gäller bibliotekariers användning av datorbaserade informationssystem har författarna varit mindre intresserade av de kvantitativa mått på användning som sjuksköterskors informationssökning har kartlagts med. Att bibliotekarier utnyttjar datorbaserade informationssystem tas för givet då dessa är centrala arbetsredskap. Däremot kan en intressant iakttagelse göras, nämligen att studier av bibliotekariers informationssökning som underlag för kunskapsbildning – såsom sjuksköterskors informationssökning skildras ovan – i stort sett lyser med sin frånvaro. Istället har studier skildrat bibliotekariers informationssökning som en del i referensarbetet, det vill säga som informationssökning för andra (se nedan). Om vi istället vidgar perspektivet finns det studier som utforskar informationsspecialisters, där bibliotekarier ses som en av flera yrkesbenämningar, informationssökning. I jämförelse med ovan nämnda studier om sjuksköterskor utforskas här interaktionen mellan informationsspecialister och ett informationssystem med tydligare fokus på själva sökstrategin (t.ex. Choo & Marton 2003; Hölscher & Strube 2000; Lazonder, Biemans & Wopereis 2000; White & Iivonen 2002). Här studeras bland annat frågor som rör val av söktermer, boolesk logik och närhetsoperatorer, vilket med engelsk terminologi har att göra med "searching" snarare än "seeking" (Wilson 1999). Genom att utforska skickliga informations-

sökare, experter, förväntas resultaten kunna användas för att utveckla innehållet i användarundervisning eller för att utveckla gränssnitt mellan människa och dator. Teoriramen för "information search"-studier är i regel kognitiv och genom sitt fokus på detaljerade sökstrategier faller dessa studier något utanför föreliggande översikt.

Genusfrågor är uppseendeväckande frånvarande inom användarstudier, även när kvinnodominerade yrken utforskas, som i fallet med föreliggande översikt. Men undantag finns som i Chun Wei Choos och Christine Martons (2003) studie om hur kvinnor i IT-yrken (bl.a. folkbibliotekarier) söker information på webben, där författarna åtminstone medvetandegör genusaspekten även om ingen genusteori används. Choo och Marton utforskar med hjälp av både intervjuer och loggar deltagare som alla arbetade med IT och i sitt arbete regelbundet använde webben för informationssökning. Studien visar bland annat att vana sökare i mindre grad förlitar sig på sökmotorer utan istället, genom bokmärkesfunktionen, återvänder till webbplatser de redan känner till. Det är ett intressant resultat som också andra studier pekar på (Cockburn & McKenzie 2001; Cothey 2002) och som skulle kunna analyseras mot bakgrund av det ritualperspektiv på informationssökning som jag diskuterar i "Centrala begrepp och perspektiv". Därmed antyds att vid design av webbplatser borde browsingfunktioner ges företräde framför sökfunktioner.

Ett liknande tema som med samma detaljeringsgrad utforskar bibliotekariers informationssökning är studier där bibliotekarier utgör exempel på specialister på informationssökning vilka jämförs med noviser (t.ex. Hölscher & Strube 2000; Lazonder, Biemans & Wopereis 2000). Christoph Hölscher och Gerhard Strube (2000) jämförde nybörjare med avancerade webbanvändare samt webbanvändare med domänspecifik kunskap och de utan sådan kunskap. Därmed tar studien upp en intressant tråd om betydelsen av bibliotekariers ämneskunskap (även om studiens deltagare utgjordes också av flera andra "informationsyrken"); med andra ord om förmåga att söka information är domänberoende eller inte. Mest framgångsrika i sin informationssökning var de som kombinerade domänkunskap med informationssökningskunskap. Avsaknad av informationssökningsexpertis tenderade till exempel att resultera i svårigheter med att formulera frågor med hjälp av boolesk logik. I en

annan studie utforskar Charles Cole och Carol Kuhlthau (2000; jmf. Kuhlthau 1999, 2003, 175) hur individer utvecklas i yrkeslivet från att vara noviser till att bli experter i informationssökning. Författarna beskriver hur nyblivna advokaters (beskrivna som *information workers*) informationssökning skiljer sig från erfarna advokaters. Författarna förklarar denna skillnad med att nybörjarna, till skillnad från de mer erfarna advokaterna, separerar problemidentifieringen från lösningen. Resultatet av forskningen förväntas av författarna kunna användas vid utvecklingen av informationssystem för noviser.

Informationssökning för andra

Det är svårt och ibland omöjligt att separera sökning och användning av information för " eget " bruk från informationssökning för andra. Med detta sagt finns det ändå ett tema där just sökning av information för andra är centralt (jmf. Erdelez & Rioux 2000). Informationssökning för andra är en central aktivitet i bibliotekariers praktik, ofta kallad för referensarbete. Att söka i datorbaserade informationssystem för en låntagare identifieras som en nyckeluppgift i bibliotekariers yrkespraktik. Men vid en närmare betraktelse av det som finns publicerat om bibliotekariers referensarbete beskrivs sällan själva informationssökningen. Istället diskuteras andra frågor. Ett återkommande tema i litteraturen om bibliotekariers referensarbete är hur delar av bibliotekarie-låntagarinteraktionen datoriseras. Här ges olika exempel på tekniska lösningar för hur kommunikationen mellan bibliotekarier och låntagare kan ske på distans. Andra studier sätter interaktionen *mellan* förmedlare och användare i centrum (t.ex. Spink & Saracevic 1997; Wu & Liu 2003), men här är själva referenssamtalet, det vill säga det som *föregår* förmedlarens informationssökning snarare än informationssökningen som sådan i fokus.

Ett annat, inte lika vanligt förekommande, tema har Lars Seldén i flera studier berört, nämligen relationen mellan forskares informationssökning och bibliotekariers (1999b) respektive bibliotekariestudenters (1999a) syn på forskares informationssökning. En slutsats av Seldéns Bourdieu-inspirerade forskning är att formella källor för informationssökning och kunskap i hur dessa källor kan utnyttjas spelar mindre roll för forskare allteftersom forskarens karriär fortskrider. Ju längre en

forskare har kommit i sin akademiska karriär desto mer "akademiskt kapital" erhåller forskaren och ju mer akademiskt kapital, desto mindre behov av formella kunskaper i informationssökning. Bibliotekarier gör sällan de investeringar i akademiskt kapital som är konsekvensen av en forskares karriär och de formella kunskaper bibliotekarier besitter ifråga om informationssökning, "symboliskt informationssökningskapital", tycks inte kunna ersätta avsaknaden av akademiskt kapital. I en professionsteoretisk belysning visar det bibliotekariers bristande jurisdiktion vid referensarbetet (jmf. Olsson 1995; Wernersson 2001; Wilson 1983).

Informationssökning för andra är inte en praktik unik för bibliotekarier. Detta faktum illustreras här med hjälp av några praktiska exempel på webbtjänster framtagna av bibliotekarier och andra yrkesutövare där man kan ställa frågor som intermediären besvarar genom chat eller e-post. *Fråga biblioteket* (2003?) är ett samarbetsprojekt mellan 32 svenska folkbibliotek (samt ett på Åland) där allmänheten inbjuds till att ställa frågor. Dessa frågor slussas vidare till någon av de anslutna bibliotekens bibliotekarier. Liknande webbaserade referenstjänster finns också i våra grannländer: *Fråga bibliotekarien* (Biblioteken.fi 2003?), *Biblioteksvakten.no* (Vestfold fylkesbibliotek 2003) och *Spørg Biblioteksvagten* (Biblioteksvagten.dk 2003?). I Sverige finns också andra webbtjänster av liknande karaktär, men där "experter" står för svaren. Två sådana exempel är *Fråga en expert* (Myndigheten för skolutveckling 2003?) och *Expertsvar* (Vetenskapsrådet 2003?). Bakom *Fråga en expert* står Myndigheten för skolutveckling samt Skoldatanätet. Tjänsten vänder sig till lärare och elever som vid besök länkas vidare till olika ämnesrelaterade webbplatser med fråga/svar-funktion. *Expertsvar*, som riktar sig till journalister, initierades av KK-stiftelsen, men drivs nu av Vetenskapsrådet tillsammans med svenska högskolor, universitet och forskningsinstitut. Vi ser sålunda två typer av webbtjänster som båda ägnar sig åt "informationssökning för andra", vilket kan studeras utifrån ett konkurrensperspektiv. Skillnaden ligger i den expertis som tjänsterna står för. I de första fallen är expertisen informationssökning som sådan, medan expertisen i de andra tjänsterna ligger i ämneskunskapen. Bibliotekariers konkurrens med ämnesexperter är inte ny, men tar sig andra uttryck i en webbkontext. Genom att tillgängliggöra bibliotekariers professionella

kunskap på webben kan webbtjänsten bidra till att forma bibliotekariers expertkunskap (Fournier 2000).

Också andra yrkesgrupper ägnar sig sålunda åt informationssökning för andra. Lärare söker till exempel efter material till sina elever, journalister söker efter uppgifter som de presenterar för sina läsare. Även sjuksköterskor ägnar sig åt informationssökning för andra. Patienter och deras anhöriga informeras ofta av sjuksköterskor om sjukdomstillstånd, behandlingar och annan information av betydelse i sammanhanget (t.ex. Nicholas, Williams & Hungtinton 2001). Informationssökning för andra är alltså en aktivitet som alla yrkesutövare ägnar sig åt då och då, även om inte alla yrkesgrupper har det som en central praktik.

Barriärer och metoder

Då litteraturen ofta inom det övergripande forskningsområde som artikeln tar sin utgångspunkt i har uttalade normativa utgångspunkter, inte sällan med aktionsforskningsinslag, föreslås regelbundet metoder eller åtgärder för att förbättra användandet av informationssystem. Det föranleder många författare med ett biblioteksfokus att argumentera för att bibliotek behöver marknadsföras bättre, behöver integreras mer i den kliniska verksamheten samt att användarna behöver bättre förkunskaper i form av användarundervisning (t.ex. Bunyan & Lutz 1991; Silverstein 1995; Urquhart 1998; Yeoh & Morrissey 1996). Här blir det tydligt att den mesta forskningen tar sitt perspektiv från informationssystemens sida och mäter i vilken utsträckning dessa utnyttjas. Låg frekvens i användandet skall avhjälpas med användarundervisning och bättre tillgång. Sjuksköterskors förändrade utbildning kan även i sig ses som en faktor som kommer att förändra yrkesgruppsmedlemmarnas informationssökning på sikt (Urquhart 1998). En mer teoretisk grundutbildning med uppsatsskrivande torde påverka sjuksköterskors informationssökning (Björkström & Hamrin 2001).

Också i studier kring datorbaserade informationssystem ges biblioteket och bibliotekarier en roll för att stödja nyttjandet (t.ex. Urquhart 1998; Urquhart & Davies 1997; Wozar & Worona 2003). Jag vill särskilt lyfta fram Christine Urquhart (1998) som redovisar två brittiska forskningsprojekt, *The Value project* och *EVINCE*. Dessa båda projekt syftade till att förbättra länken mellan informationsresurserna och

den kliniska sjuksköterskepraktiken. Resultaten visar att det finns en relation mellan sjuksköterskors intresse för informationssökning och sjuksköterskors deltagande i vidareutbildningar. Det är i samband med de sistnämnda som nya informationsvanor kan grundläggas. Här kan och bör, enligt Urquhart, bibliotekarier spela en aktiv roll, men då måste de verka betydligt mer tillsammans med vårdlärarna och yrkespraktiken. I detta sammanhang kan också fenomenet *klinisk bibliotekarie* (clinical librarianship) nämnas. I en forskningsöversikt från 2003 redovisar Beverly, Booth och Bath ett stort antal studier där bibliotekarier verkar i nära samarbete med det kliniska arbetet i ett försök att minska klyftan mellan informationssystem och yrkespraktik.

Tidigare studier har sålunda inte sällan normativa utgångspunkter i hur informationssökning ”borde” bedrivas. Metaforer som ”gap” och ”barriärer” återkommer när problemen beskrivs. Användningen av dessa metaforer signalerar ett synsätt på informationssökning som jag argumenterar för delvis kan sägas ha sin utgångspunkt i en sändar/mottagar-modell. Forskarens och/eller bibliotekariens roll blir då att identifiera användares, såsom sjuksköterskors, ”informationsbehov”, de ”barriärer” som existerar som kan hindra detta behov från att kunna tillfredsställas samt att föreslå ”metoder” för att övervinna dessa barriärer.

Diskussion och vidare forskning

Den biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningen, utbildningen och yrkespraktiken har givit ett allt större utrymme åt pedagogiska aspekter på biblioteks och bibliotekariers arbete. I fokus för denna process har frågor som rör användarundervisning och informationskompetens placerats, tillsammans med frågor som rör individers och grupperns sökning och användning av information. I båda fallen är moderna IKT-redskap och lärande centrala företeelser, som det dock finns anledning att problematisera. Flera viktiga frågor har belysts i artikeln när det gäller både användarundervisning och informationssökning i yrkeslivet. Jag inleder denna avslutande del med att konkludera några av de återkommande teman som finns i artikeln för att sedan tentativt formulera några angelägna forskningsfrågor.

Översikten visar att beträffande användarundervisning har bibliotekariers pedagogiska praktik alltmer kommit att omfatta fenomen som

ligger utanför det traditionella biblioteket (Limberg, Hultgren & Jarneving 2002; Bruce 2000b). Idag talas det mindre om bibliotekskunskap och mer om hur bibliotekarier skall kunna medverka till att göra sina användare informationskompetenta. Medlen för denna pedagogiska praktik beskrivs i olika teoretiska ordalag, men det är ändå möjligt att urskilja en förändring från behaviorism till ökade inslag av konstruktivism. Därutöver har även fenomenografin förts fram som ett teoretiskt bidrag (Bruce 1997; Limberg 1998). Trots att användarundervisning utgör en sådan central plats i bibliotekariers yrkespraktik är verksamheten fortfarande i liten utsträckning beforskad. Istället skrivs det mycket om hur bibliotekariers pedagogiska verksamhet *borde* vara och vad användarna *borde* kunna. Och de studier som publiceras är i stor utsträckning genomförda på författarnas egna arbetsplatser. Vidare tycks det även saknas studier om användarundervisning som intresserar sig för informationskompetens innefattande en förståelse för informationssystem sedda i en kontext av förhandlingar om kontroll och makt.

I översikten utgör yrkesgrupperna bibliotekarier och sjuksköterskor två "fall" varifrån det empiriska materialet framförallt hämtas. Jag visar med hjälp av professionsteori hur dessa två kvinnodominerade yrkesgruppers "professionalism" bidrar till att forma yrkesidentiteten (Fournier 1999). En intressant likhet mellan yrkesgrupperna är att de båda kan sägas delta i professionella projekt där fenomenen "akademisering", "teoretisering" och "informationssökning" används som redskap. En framträdande skillnad mellan de två yrkesgrupperna är att det är svårt att fånga hur bibliotekarier erhåller informationskompetens eftersom användarundervisning i regel inte tycks vara avsedd för studenter i biblioteks- och informationsvetenskap. Istället ses informationskompetens som en central och integrerad del i biblioteks- och informationsvetenskaplig utbildning. Bibliotekariers med flera informations-specialisters undervisning av andra användargrupper beskrivs dock omfångsrikt och sjuksköterskor är just en sådan grupp. I de flesta fall handlar dock texterna om resultatet av implementeringen av olika program för användarundervisning. Det problem som litteraturen här, liksom i samband med andra grupper, återkommer till är svårigheten med att integrera användarundervisning i användarnas övriga utbildning (t.ex.

Andersson 2002; Gellerstam 2001; Johannesson & Pilerot 2000; Pilerot 2002).

Informationssökning i yrkeslivet är också ett väl beskrivet område. Översikten visar att tidigare studier av sjuksköterskor, ofta genom kvantitativa undersökningar, i regel ger uttryck för en rationalistisk syn på yrkesverksammas informationssökning där denna praktik ses som instrumentella förutsättningar för en bättre yrkespraktik (Sundin 2003). Vidare har dessa studier till övervägande del fokuserat på vilka källor som används och hur mycket. När det gäller bibliotekariers, å andra sidan, har jag kunnat konstatera att det finns anmärkningsvärt lite skrivet om denna yrkesgrupps informationssökning som underlag för den egna kunskapsbildningen. Det som ändå finns publicerat berör antingen bibliotekariers informationssökning för andra eller bibliotekariers, i egenskap av informationssökningsexperten, detaljerade sökstrategier i jämförelse med nybörjares. Informationssökning tenderar här att utforskas med liten hänsyn till informationssökningens innehåll. Det är värt att notera den till omfånget relativt intensiva dokumentationen av just sjuksköterskors informationssökning. Inom dessa studier tycks därmed en bild rymmas av sjuksköterskor som användare, där dessa kan tillskrivas "informationsbehov" och problematiska "barriärer". Därmed bidrar litteraturen till att tillskriva bibliotekariers rollen av "informationsexpert" och andra grupper, såsom sjuksköterskor, rollen av den som experten behöver undervisa (jmf. Tuominen 1997). Samma potential kan även webbaserad användarundervisning och webbtjänster för referensamtal sägas ha. Genom att mediera bibliotekariers kunskap med hjälp av webben kan bibliotekariers expertkunskap formas och upprätthållas.

Forskningsaktiviteten inom en vidare ram för kunskapsöversikten har sålunda varit ganska hög, medan studier som specifikt studerar det jag i översikten kallar "övergång" från utbildnings- till yrkespraktik avseende informationssökning i stort sett är frånvarande. Undantag är James Marcum (2002) och Gunilla Wiklund (1996) som problematiserar denna övergång, samt min avhandling där frågan behandlas i en avslutande diskussion (Sundin 2003). Informationssökning med hjälp av IKT i mötet mellan utbildning och yrkesliv samt förutsättningarna för mötet i form av användarundervisning torde därför vara viktiga att belysa i vidare forskning. Detta möte mellan utbildningspraktik och yrkes-

praktik är dock ett empiriskt svårfångat fenomen. Samtidigt är det ett viktigt fenomen att belysa när kunskaper i informationssökning ges en allt större betydelse även i yrkeslivet. Det handlar inte om att ”mäta” i utbildningen erhållna kunskapers användbarhet i yrkeslivet, utan snarare om att skapa möjligheter till reflektion för i första hand bibliotekarier som arbetar med användarundervisning om dess förutsättningar och resultat. Många av de studier som redovisas i översikten har starka normativa och värderande inslag där de delvis tycks utgöra en slags legitimerande praktik (jmf. Limberg 2002). Jag vill därför i den resterande delen av texten förordra forskning som försöker distansera sig till den professionella diskurs som är närvarande i studier av informationskompetens och informationssökning i yrkeslivet.

En forskningsfråga är hur den professionella diskursen har formats inom bibliotekarieprofessionen under 1990-talet och inledningen av 2000-talet avseende formulerandet av informationssökning som bibliotekariers expertis samt förmedlingen av denna kunskap genom användarundervisning. Formandet och upprätthållandet av denna diskurs bidrar till skapandet av en kollektiv yrkesidentitet som medverkar till att disciplinera yrkesverksamma bibliotekarier, men också de användare som bibliotekarier undervisar (jmf. Evetts 2003; Fournier 1999). I texten efterlyses användarstudier som synliggör de socio-kulturella sammanhang i vilka informationssökning och informationskompetens etableras och fylls med mening, vilket pekar på behovet av professionsteoretiska ramar. På så vis kan betingelserna för makt- och intresseförhållanden på professions- och arbetsplatsnivån studeras i en samhällsrelaterad kontext. Empiriskt kan detta fenomen studeras genom dokumentstudier av professionella tidskrifter, publikationer från yrkesorganisationer och fackförbund, samt fackliga kongressprotokoll från den studerade tidsperioden.

Det leder fram till en andra forskningsfråga som fokuserar på användarundervisningens diskursiva praktik på, framförallt, webben. Utrymme ges därmed åt att utforska den del av bibliotekariers yrkespraktik som av samtiden har kommit att definieras som central, samtidigt som användarundervisning i allmänhet och användarundervisning på webben i synnerhet fortfarande är en relativt utforskad praktik. Artikelns kunskapsöversikt synliggör att informationssökning i samtidens

yrkesliv ges betydelse även i traditionellt sett praktiska yrken som sjuksköterskeyrket. Att studera hur förutsättningarna för detta kommunikativa deltagande skapas genom webbaserad användarundervisning är därför intressant. Webbaserad användarundervisning kan här ses som en genre, bestående av mönster avseende både innehållsmässiga och formmässiga aspekter, skapad i relation till framväxten av modern IKT. En sådan studie kan synliggöra hur det i webbaserad användarundervisning representeras återkommande synsätt på användare. Den kan även bidra till att identifiera skilda förhållningssätt till användarundervisning samt de identiteter som förhållningssätten formar för såväl bibliotekarier som användare. Därtill ges möjlighet att på ett mer abstrakt plan analysera bibliotekariers anpassning av IKT:s användningsområden till sina professionella intressen.

Därmed kan en sista forskningsfråga formuleras. Jag visar i texten hur perspektivet i litteraturen i regel har varit förmedlarens, inte minst när det gäller användarundervisning. Därför torde det vara lämpligt att ställa frågan hur övergången från att vara student till att vara yrkesutövare upplevs avseende informationssökning med hjälp av IKT. En sådan fråga problematiserar relationen mellan utbildnings- och yrkespraktik. Analytiskt fokus är här på att studera människors förhållningssätt till de normer, värderingar och förväntningar som bidrar till att ge ramar och resurser åt sådana aktiviteter som informationssökning i utbildnings- och yrkespraktik. Bibliotekarier och sjuksköterskor kan ses som exempel på yrkesgruppsmedlemmar där föreställningarna om och argumenten för "professionalism" givit informationssökning en betydande vikt, på delvis olika sätt. Metodologiskt ger en sådan forskningsfråga företräde åt etnografiskt orienterade kvalitativa intervjuer med studerande och nyligen anställda professionella yrkesutövare. Med en sådan forskningsfråga kommer företrädesvis studenter i biblioteks- och informationsvetenskap samt yrkesverksamma bibliotekarier att studeras, men dessa kommer även att relateras till andra yrkesverksamma, såsom sjuksköterskor och lärare, genom att studenter knyts till projektet i sina magisterarbeten.

Dessa tre övergripande forskningsfrågor är formulerade utifrån den forskningsplattform som kunskapsöversiktens olika delar skapat. Denna plattform bildar ramar till att studera informationssökning med hjälp av

IKT i övergången från utbildnings- till yrkespraktik. Det görs genom att blottlägga hur normer, värderingar och förväntningar om informations-sökning och informationskompetens formas inom yrkesgruppen bibliotekarier, medieras genom användarundervisning och approprieras eller bemästras av studenter för att sedan användas i yrkeslivet.

Olof Sundin är lektor vid Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan (BHS), Högskolan i Borås och Göteborgs universitet. Han disputerade 2003 med avhandlingen Informationsstrategier och yrkesidentiteter: sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen. I sin nya forskning studerar Sundin högskolebiblioteks webbaserade användarundervisning, vilket utgör en del inom projektet "Informationssökning i övergången från utbildnings- till yrkespraktik". Detta projekt bedrivs inom ramen för forskningsprogrammet BIKT (Bibliotek, IKT och lärande) vid BHS och finansieras med medel från KK-stiftelsens program Lärande och IT (LearnIT).

E-post: olof.sundin@hb.se

Webbplats: <http://www.adm.hb.se/personal/osu/>

Noter

1. Denna artikel baseras på ett tidigare arbete med en kunskapsöversikt som skrivits inom ramen för BIKT (Bibliotek, IKT och lärande) vid Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap/Bibliotekshögskolan (BHS) vid Högskolan i Borås. BIKT finansieras med medel från KK-stiftelsens forskningsprogram Lärande och IT (LearnIT). För mer information om BIKT hänvisas till projektets webbplats: <<http://www.hb.se/bhs/biktprogram/index.htm>>
2. I fortsättningen av texten innefattas, om inget annat anges, informationsanvändning i begreppet informationsökning. Det innebär dock inte att informationsanvändning är en mindre betydelsefull aspekt av människors interaktion med informationssystem och i "Centrala begrepp och perspektiv" diskuterar jag specifikt användning av information.
3. Begreppet diskuterar i "Användarundervisning".
4. Informationsbegreppet diskuterar och preciseras tydligare i "Centrala begrepp och perspektiv".
5. Se dock fotnot 2.
6. Den svenska översättningen *informationskompetens* är inte självklar, men så pass vedertagen att jag i fortsättningen använder den. David Bawden (2001) visar att literacy-begreppet har kommit att sättas samman med en rad färdigheter och kompetenser och att ordets ursprungliga betydelse därmed har förändrats. Till exempel kan vi, särskilt i amerikansk litteratur, finna *computer literacy*, *media literacy*, *library literacy* och *network literacy*.
7. Se vidare Veronica Johanssons artikel i detta nummer.
8. Denna är framtagna tillsammans med Universitetsbiblioteket vid Örebro universitet med finansiering från DISTUM.

Referenser

ABBOTT, A.D. (1988). *The System of Professions: An Essay on the Division of Expert Labor*. Chicago: University of Chicago Press.

ACRL (1989). *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*. Washington, DC: American Library Association.

ADAMS, A. & A. BLANDFORD (2002). "Acceptability of Medical Digital Libraries." *Health Informatics Journal* 8.2: 58-66.

ANDERSSON, J. (2002). *Användarutbildning vid högskolebibliotek: en intervjustudie med utbildningsansvariga bibliotekarier*. Mag. upp. Borås: Högskolan i Borås.

BAWDEN, D. (2001). "Information and Digital Literacies: A Review of Concepts." *Journal of Documentation* 57.2: 218-259.

BELKIN, N.J. (1980). "Anomalous States of Knowledge as a Basis for Information Retrieval." *Canadian Journal of Information Sciences* 5: 133-143.

BEVERLY, C.A., A. BOOTH & P.A. BATH (2003). "The Role of the Information Specialist in the Systematic Review Process: A Health Information Case Study." *Health Information and Libraries Journal* 20.2: 65-74.

BIBLIOTEKEN.FI (2003?). *Fråga biblioteket: webbreferenstjänsten vid Biblioteken.fi*. <<http://www.biblioteken.fi/FI/asklibrarian/>> [2003-12-14]

BIBLIOTEKET, BLEKINGE TEKNISKA HÖGSKOLA (2003). *Lilla sökguiden*. <http://lilla_sok.bth.se/> [2003-11-11]

BIBLIOTEKSVAGTEN.DK (2003?). *Spørg Biblioteksvagten*. <<http://www.biblioteksvagten.dk/>> [2003-12-14]

- BJÖRKSTRÖM, M.E. & E.K.F. HAMRIN (2001). "Swedish Nurses' Attitudes Towards Research and Development Within Nursing." *Journal of Advanced Nursing* 34.5: 706-714.
- BOEKHORST, A.K. (2003). "Becoming Information Literate in the Netherlands." *Library Review* 52.7: 298-309.
- BRANTE, T. (1990). "Professional Types as a Case Strategy of Analysis." *Professions in Theory and History: Rethinking the Study of the Professions*. Red. M. Burrage & R. Torstendahl. London: Sage Publications. 75-93.
- BROPHY, P. (2001). "Networked Learning." *Journal of Documentation* 57.1: 130-56.
- BROWN, J.S. & P. DUGUID (2000). *The Social Life of Information*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
- BRUCE, C.S. (1997). *The Seven Faces of Information Literacy*. Adelaide: Auslib Press.
- BRUCE, C.S. (1999). "Workplace Experiences of Information Literacy." *International Journal of Information Management* 19.1: 33-47.
- BRUCE, C.S. (2000a). "Information Literacy Programs and Research: An International Review." *The Australian Library Journal* 49.3: 209-218.
- BRUCE, C.S. (2000b). "Information Literacy Research: Dimensions of the Emerging Collective Consciousness." *Australian Academic and Research Libraries* 31.2: 91-109.
- BRYANT, S.L. (2000). "The Information Needs and Information Seeking Behaviour of Family Doctors: A Selective Literature Review." *Health Libraries Review* 17.2: 83-90.
- BUCKLAND, M.K. (1991). *Information and Information Systems*. New York: Greenwood.
- BUNYAN, L.E. & E.M. LUTZ (1991). "Marketing the Hospital Library to Nurses." *Bulletin of the Medical Library Association* 79.2: 223-225.
- BURGGRAFF, D. & M. KRALJIC (2002). "Collaboration for Program Enrichment: Exploring JSTOR and Nursing." *Journal of Library Administration* 37.1/2: 93-100.
- BYSTRÖM, K. (2000). "The Effects of Task Complexity on the Relationship between Information Types Acquired and Information Sources Used." *The New Review of Information Behaviour Research: Studies of Information Seeking in Context* 1: 85-101.

- CAPURRO, R. (1985). *Epistemology and Information Science*. (Report Trita-LIB;6023). Stockholm: Royal Institute of Technology Library.
- CAPURRO, R. & B. HJØRLAND (2003). "The Concept of Information." *Annual Review of Information Science and Technology* 37: 343-411.
- CAREY, J.W. (1989). *Communication as Culture: Essays on Media and Society*. Boston: Unwin Hyman.
- CASE, D.O. (2002). *Looking for Information: A Study of Research on Information Seeking, Needs, and Behavior*. San Diego, CA: Academic Press.
- CHEUK, B.W. (2000). "Exploring Information Literacy in the Workplace: A Process Approach." *Information Literacy around the World: Advances in Programs and Research*. Red. C. Bruce & P. Candy. Wagga Wagga: Centre for Information Studies. 177-191.
- CHOO, C.W. & C. MARTON (2003). "Information Seeking on the Web by Women in IT Professions." *Internet Research: Electronic Networking Applications and Policy* 13.4: 267-280.
- CLYDE, L.A. (2002). "An Instructional Role for Librarians: An Overview and Content Analysis of Job Advertisements." *Australian Academic and Research Libraries* 33.3: 150-167.
- COCKBURN, A. & B. MCKENZIE (2001). "What do Web Users Do? An Empirical Analysis of Web Use." *Journal of Human-Computer Studies* 54.6: 903-22.
- COLE, C. & C.C. KUHNLTHAU (2000). "Information and Information Seeking of Novice Expert Lawyers: How Experts Add Value." *The New Review of Information Behaviour Research: Studies of Information Seeking in Context* 1: 103-115.
- COLLINS, R. (1979). *The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification*. New York: Academic Press.
- COLLINS, R. (1990). "Changing Conceptions in the Sociology of Professions." *The Formation of Professions: Knowledge State and Strategy*. Red. R. Torstendahl & M. Burrage. London: Sage Publications.
- CORNELIUS, I.V. (2002). "Theories of Information." *Annual Review of Information Science and Technology* 36: 393-425.

- COTHEY, V. (2002). "A Longitudinal Study of World Wide Web Users' Information-Searching Behavior." *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 53.4: 67-78.
- DAY, R.E. (2000). "The 'Conduit Metaphor' and the Nature and Politics of Information Studies." *Journal of the American Society for Information Science* 51.9: 805-811.
- DAY, R.E. (2001). *The Modern Invention of Information: Discourse, History, and Power*. Carbondale: Southern Illinois UP.
- DERVIN, B. (1977). "Useful Theory for Librarianship: Communication, Not Information." *Drexel Library Quarterly* 13: 16-32.
- DESAI, C.M. (2002). "Continuing Education Needs of Science and Technology Librarians: Results of the 2001 STS Continuing Education Committee Survey." *Issues in Science and Technology Librarianship* 34.
- DEWALD, N.H. (1999). "Transporting Good Library Instruction Practices into the Web Environment: An Analysis of Online Tutorials." *Journal of Academic Librarianship* 25.1: 26-31.
- DIK-FÖRBUNDET (2003a). *Code of Ethics for Librarians: The Swedish Librarians' Association*. Stockholm: DIK-förbundet.
- DIK-FÖRBUNDET (2003b). *DIK*. <<http://www.dik.se/>> [2003-11-11]
- DONALDSSON, K.A. (2000). "Library Research Success: Designing an Online Tutorial to Teach Information Literacy Skills to First-Year Students." *The Internet and Higher Education* 2.4: 237-251.
- DORNER, L.J., S.E. TAYLOR & K. HODSON-CARLTON (2001). "Faculty-Librarian Collaboration for Nursing Information Literacy: A Tiered Approach." *Reference Service Review* 29.2: 132-140.
- DOSKATSCH, I. (2002). "Immersion in Australia: An Information Literacy Health Spa for Librarians?" *Australian Academic and Research Libraries* 33.3: 135-49.
- ERDELEZ, S. & K. RIOUX (2000). "Sharing Information Encountered for Others on the Web." *The New Review of Information Behaviour Research: Studies of Information Seeking in Context* 1: 219-233.

- ERLÖV, I. & K. PETERSSON (1992). *Från kall till personlighet: sjuksköterskans utbildning och arbete under ett sekel*. Diss. Lund: Pedagogiska institutionen, Lunds universitet.
- ERLÖV, I. & K. PETERSSON (1996). "Sjuksköterskornas århundrade." *Vårdpedagogisk antologi*. Red. R. Torstendahl & M. Burrage. Lund: Studentlitteratur. 31-49.
- ETZIONI, A. (1969). "Preface." *The Semi-Professions and their Organization: Teachers, Nurses, Social Workers*. Red. A. Etzioni. New York: The Free Press. v-xvii.
- EVETTS, J. (2003). "The Sociological Analysis of Professionalism: Occupational Change in the Modern World." *International Sociology* 18.2: 395-415.
- FABRITIUS, H. (1999). "Information Seeking in the Newsroom: Application of the Cognitive Framework for Analysis of the Work Context." *Information Research* 4.3. <<http://informationr.net/ir/4-2/isis/fabritiu.html>> [2004-07-03]
- FARMER, J. & A. RICHARDSON (1997). "Information for Trained Nurses in Remote Areas: Do Electronically Networked Resources Provide an Answer?" *Health Libraries Review* 14: 97-103.
- FJÄLLBRANT, N. (2000). "Information Literacy for Scientists and Engineers: Experiences of EDUCATE and DEDICATE." *Program* 34.3: 257-68.
- FOURNIER, V. (1999). "The Appeal to 'Professionalism' as a Disciplinary Mechanism." *The Sociological Review* 47.2: 280-307.
- FOURNIER, V. (2000). "Boundary Work and the (Un)making of the Professions." *Professionalism, Boundaries and the Workplace*. Red. N. Malin. London: Routledge. 67-86.
- FROHMANN, B. (1992). "The Power of Images: A Discourse Analysis of the Cognitive Viewpoint." *Journal of Documentation* 48.4: 365-386.
- FRÅGA BIBLIOTEKET (2003?). *Fråga biblioteket*. <<http://www.fragabiblioteket.nu>> [2003-12-14]
- GELLERSTAM, G. (2001). *Den första uppgiften: högskolebiblioteket som utbildningsinstitution och lärande miljö*. Stockholm: BIBSAM.
- GOODE, W.J. (1961). "The Librarian: From Occupation to Profession?" *Library Quarterly* 31: 306-313.

GOODE, W.J. (1969). "The Theoretical Limits of Professionalization." *The Semi-Professions and their Organization: Teachers, Nurses, Social Workers*. Red. A. Etzioni. New York: The Free Press. 266-313.

GRIFFITHS, P. & L. RIDDINGTON (2001). "Nurses' Use of Computer Databases to Identify Evidence for Practice: A Cross-Sectional Questionnaire Survey in a UK Hospital." *Health Information and Libraries Journal* 18.1: 2-9.

HAGERLID, J. (1996). *Studenternas bibliotek: en analys av högskolebibliotekens utveckling: slutrapport*. Stockholm: BIBSAM.

HJØRLAND, B. & H. ALBRECHTSEN (1995). "Toward a New Horizon in Information Science: Domain-Analysis." *Journal of the American Society for Information Science* 46.6: 400-425.

HOEL, T. (2003). *Standardisering av e-läring: Bygges morgondagens läringsteknologi på gårdagens läringssyn?* Mag. upp. (Report;2003:8). Göteborg: IT University of Göteborg.

HÖLSCHER, C. & G. STRUBE (2000). "Web Search Behaviour of Internet Experts and Newbies." *Computer Networks* 33.1-6: 337-346.

JENKINS, R. (1996). *Social Identity*. London: Routledge.

JOHANNESSEN, K. & O. PILEROT (2000). Högskolelärares uppfattningar av informationskunnighet: en fenomenografisk studie. *Svensk Biblioteksforskning* 3/4: 21-47.

JOHNSON, J.-T. (2004). *Hjälpguider: en diskursanalytisk ansats*. Mag. upp. Borås: Högskolan i Borås.

KALIPER ADVISORY COMMITTEE (2000). *Educating Library and Information Science Professionals for a New Century: The KALIPER Report: Executive Summary*. Reston, VA: KALIPER Advisory Committee, Association for Library and Information Science Education.

KAROLINSKA INSTITUTETS BIBLIOTEK (2003). *Webbquest för sjuksköterskeutbildningen*. <http://kib.ki.se/edu/ped_resurs/webbquest/sjukskoterskor/> [2003-11-11]

KELCHTERMANS, G. & K. BALLETT (2002). "The Micropolitics of Teacher Induction: A Narrative-Bibliographical Study on Teacher Socialisation." *Teaching and Teacher Education* 18.1: 105-120.

- KUHLTHAU, C.C. (1999). "The Role of Experience in the Information Search Process of an Early Career Information Worker: Perceptions of Uncertainty, Complexity, Construction, and Sources." *Journal of the American Society for Information Science* 50.5: 399-412.
- KUHLTHAU, C.C. (2003). *Seeking Meaning: A Process Approach to Library and Information Services*. 2nd ed. Westport, CT: Libraries Unlimited.
- LANTZ, A. (1999). *Breaking Information Barriers through Information Literacy: A Longitudinal and Interventional Study among Small-Firm Managers*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.
- LARSON, M.S. (1977). *The Rise of Professionalism*. Berkeley: University of California Press.
- LAVE, J. & E. WENGER (1991). *Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge: Cambridge UP.
- LAZONDER, A.W., H.J.A. BIEMANS & G.J.H WOPEREIS (2000). "Differences Between Novice and Experienced Users in Searching Information on the World Wide Web." *Journal of the American Society for Information Science* 51.6: 576-581.
- LECKIE, G.J., K.E. PETTIGREW & C. SYLVAIN (1996). "Modeling the Information Seeking of Professionals: A General Model Derived from Research on Engineers, Health Care Professionals, and Lawyers." *Library Quarterly* 66.2: 161-193.
- LEVY, P. (1999). "An Example of Internet-Based Continuing Professional Development: Perspectives on Course Design and Participation." *Education for Information* 17.1: 45-58.
- LIMBERG, L. (1998). *Att söka information för att lära: en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Diss. Borås: Valfrid.
- LIMBERG, L. (2002). *Skolbibliotekets pedagogiska roll: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- LIMBERG, L., F. HULTGREN & B. JARNEVING (2002). *Informationssökning och lärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- LINKÖPINGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK (2001). *Centrum för biblioteks- och IT-pedagogik*. (2001-11-09) <<http://www.bibl.liu.se/utbildning/centrum/>> [2003-11-06]
- LOERTSCHER, D.V. (2002). *Information Literacy: A Review of the Research: A Guide for Practitioners and Researchers*. 2nd ed. San Jose, CA: Hi Willow Research and Publishing.

- LUNDGREN, Å. (2002). *Användarutbildning på webben*. Mag. upp. Borås: Högskolan i Borås.
- MACDONALD, K.M. (1995). *The Sociology of the Professions*. London: Sage Publications.
- MANUEL, K. (2001). "Teaching an Online Information Literacy Course." *Reference Services Review* 29.3: 219-28.
- MARCUM, J.M. (2002). "Rethinking Information Literacy." *Library Quarterly*, 72.1: 1-26.
- MCCARTHY, E.D. (1996). *Knowledge as Culture: The New Sociology of Knowledge*. London: Routledge.
- MCNEIL, B.J. & S.K. ODOM (2000). "Nursing Informatics Education in the United States: Proposed Undergraduate Curriculum." *Health Informatics Journal* 6: 32-38.
- MUTCH, A. (2000). "Information Literacy: A Critical Realist Perspective." *Information Literacy around the World: Advances in Programs and Research*. Red. C. Bruce & P. Candy. Wagga Wagga: Centre for Information Studies. 153-162.
- MYNDIGHETEN FÖR SKOLUTVECKLING (2003?). *Fråga en expert*. <<http://www.skolutveckling.se/skolnet/motesplatser/fraga.html>> [2003-12-14]
- NICHOLAS, D., P. WILLIAMS & P. HUNGTINTON (2001). "Health Information Kiosk Use in Health Organisations: The Views of the Health Professionals." *Aslib Proceedings* 53.9: 368-386.
- NOESGAARD, C. ET AL. (1999). "Nursing Student's Use and Comfort with Computer Technology." *Bibliotheca Medica Canadiana* 21.1: 231-238.
- NORDINFOLIT (2003). *NORDINFOLit: nordiskt forum för samarbete inom området informationskompetens*. <<http://www.nordinfolit.org>> [2003-10-06]
- NORDLIE, R. (2000). *User Revealment: User-Librarian Interaction as Model for Automated Retrieval Systems*. Diss. Oslo: Høgskolen i Oslo.
- NULDÉN, U. (1999). *e-ducation*. Diss. (Gothenburg Studies in Informatics;15). Göteborgs universitet.
- NYGREN, E. (2004). *Utvärdering av sökvägledning*. Stockholm: BIBSAM.

- OLSSON, L. (1995). *Det datoriserade biblioteket: maskindrömmar på 70-talet*. Diss. Linköping: Tema, Linköpings universitet.
- PAJARILLO, E. (2001). "The Use and Evaluation of Search Databases by Professional Nurses: A Case Study." *Electronic Library* 19.5: 296-306.
- PILEROT, O. (2002). "Vad vi talar om när vi talar om informationskompetens." *Tidskrift för Dokumentation* 57.4: 141-147.
- RASCH, R.F.R. & K.W. COGDILL (1999). "Nurse Practitioners' Information Needs and Information Seeking: Implications for Practice and Education." *Holistic Nursing Practice* 13.4: 90-97.
- ROBINSON, L & D. BAWDEN (2002). "Distance Learning and LIS Professional Development." *Aslib Proceedings* 54.1: 48-55.
- ROYLE, J.A. ET AL. (2000). "Evaluation of a System for Providing Information Resources to Nurses." *Health Informatics Journal* 6.2: 100-109.
- SARANTO, K. (1998). "Outcomes of Education in Information Technology at Nursing Polytechnics." *Health Informatics Journal* 4.2: 84-91.
- SAVOLAINEN, R. (1999). "Seeking and Using Information from the Internet: The Context of Non-Work Use." *Exploring the Contexts of Information Behaviour: Proceedings of the Second International Conference on Research in Information Needs, Seeking and Use in Different Contexts, 13-15 August 1998, Sheffield, UK*. Red. T.D. Wilson & D.K. Allen. London: Taylor Graham. 356-70.
- SELANDER, S. (1989). "Inledning." *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap: professionaliseringens sociala grund*. Red. S. Selander. Lund: Studentlitteratur. 11-21.
- SELDÉN, L. (1989). "Bibliotekarieutbildningen i Sverige." *NORDINFO-nytt* 12.4: 39-56.
- SELDÉN, L. (1999a). "Images of Researcher-Librarian Interaction." *Svensk Biblioteksforskning* 2: 27-43.
- SELDÉN, L. (1999b). *Kapital och karriär: informationssökning i forskningens vardagspraktik*. Diss. Borås: Valfrid.
- SELDÉN, L. & M. SJÖLIN (2003). "Kunskap, kompetens och utbildning: ett bibliotekariedilemma under 100 år." *Svensk Biblioteksforskning* 14.4: 19-67.

SFS (1992:1434). *Högskolelag*. Stockholm: Allmänna förlaget.

SFS (1998:531). *Lag om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område*. Stockholm: Fakta info direkt.

SILVERSTEIN, J.L. (1995). "Strengthening the Links between Health Sciences Information Users and Providers." *Bulletin of the Medical Library Association* 83.4: 407-417.

SNAVELY, L. & N. COOPER (1997). "The Information Literacy Debate." *Journal of Academic Librarianship* 23.1: 9-14.

SOCIALSTYRELSEN (1995:5). *Kompetensbeskrivningar för sjuksköterskor och barnmorskor*. Stockholm: Allmänna råd från Socialstyrelsen.

SOLOMON, P. (2002). "Discovering Information in Context." *Annual Review of Information Science and Technology* 36: 229-264.

SPINK, A. & T. SARACEVIC (1997). "Interaction Information Retrieval: Selection and Effectiveness of Search Terms." *Journal of the American Society for Information Science* 48.8: 741-61.

SSF (2002a). *ICN:s etiska kod för sjuksköterskor*. Stockholm: SSF.

SSF (2002b). *Strategi för utveckling av sjuksköterskans IT-kompetens*. Stockholm: SSF.

SUNDIN, O. (2003). *Informationsstrategier och yrkesidentiteter: en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Diss. Borås: Valfrid.

SUNDIN, O. (kommande). "Towards an Understanding of Symbolic Aspects of Professional Information: An Analysis of the Nursing Knowledge Domain." *Knowledge Organization*.

SUNDIN, O. & JOHANNISSON, J. (kommande). "Pragmatism, Neo-Pragmatism and Sociocultural Theory: Communicative Participation as a Perspective in LIS." *Journal of Documentation*.

SÄLJÖ, R. (1994). "Minding Action: Conceiving the World Versus Participating in Cultural Practices." *Nordisk Pedagogik* 2: 71-80.

SÄLJÖ, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.

TALJA, S. (2002). "Information Sharing in Academic Communities: Types and Levels of Collaboration in Information Seeking and Use." *The New Review of Information Behaviour Research: Studies of Information Seeking in Context* 3: 143-159.

THOMKA, L.A. (2001). "Graduate Nurses' Experiences of Interactions with Professional Nursing Staff during Transition to the Professional Role." *The Journal of Continuing Education in Nursing* 32.1: 15-19.

THÓRSTEINSDÓTTIR, G. (2002). "Distance Learners' Information Channels: Significance and Usability." *Global Issues in 21st Century Research Librarianship: NORD-INFOs 25th Anniversary Publication*. Red. K.S. Hannesdóttir. Helsinki: NORDINFO. 60-89.

THUNBORG, C. (1999). *Lärande av yrkesidentiteter: en studie av läkare, sjuksköterskor och undersköterskor*. Diss. Linköping: Filosofiska fakulteten, Linköpings universitet.

TRAYNOR, M. (1996). "Looking at Discourse in a Literature Review of Nursing Texts." *Journal of Advanced Nursing* 23.6: 1155-1161.

TRAYNOR, M. (1999). "The Problem of Dissemination: Evidence and Ideology." *Nursing Inquiry* 6.3: 187-197.

TUOMINEN, K. (1997). "User-Centered Discourse: An Analysis of the Subject Positions of the User and the Librarian." *Library Quarterly* 67.4: 350-371.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUNDS UNIVERSITET (2003). *Informationskompetens: självstudier på nätet: här kan du själv lära dig att söka information*. <<http://www.lub.lu.se/ub/distans/infokompetens/>> [2002-11-11]

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, UMEÅ UNIVERSITET (2003). *Biblioteksguiden*. <http://www.ub.umu.se/infosok/distans_guide/startside.htm> [2003-11-12]

URQUHART, C. (1998). "Personal Knowledge: A Clinical Perspective from the Value and Evinced Projects in Health Library and Information Services." *Journal of Documentation* 54.4: 420-442.

URQUHART, C. & S. CRANE (1994). "Nurses' Information-Seeking Skills and Perceptions of Information Sources: Assessment Using Vignettes." *Journal of Information Science* 20.4: 237-246.

URQUHART, C. & R. DAVIES (1997). "EVINCE: The Value of Information in Developing Nursing Knowledge and Competence." *Health Libraries Review* 14.2: 61-72.

VESTFOLD FYLKESBIBLIOTEK (2003). *Bibliotekvakten.no*. (2003-11-28). <<http://www.bibliotekvakten.no/>> [2003-12-14]

VETENSKAPSRÅDET (2003?). *Expertsvar.nu*. <<http://www.expertsvar.nu/>> [2003-12-14]

VIRKUS, S. (2003). "Information Literacy in Europe: A Literature Review." *Information Research* 8.4. <<http://informationr.net/ir/8-4/paper159.html>> [2004-07-03]

VÄXJÖ UNIVERSITET (2003). *Biblioteks- och informationsvetenskap, nytt program i Växjö*. (2003-11-04). <<http://www.hum.vxu.se/utb/program/bop/>> [2003-11-06]

WARD, R. (2000). "Nurses' Net Needs." *Health Informatics Journal* 6.4: 196-203.

WEBBER, S. & B. JOHNSTON (2000). "Conceptions of Information Literacy: New Perspectives and Implications." *Journal of Information Science* 26.6: 381-397.

WENGER, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge: Cambridge UP.

WERNERSSON, L. (2001). *Med kunden som konkurrent: medicinska bibliotekariers upplevelser av sin profession*. Mag. upp. Borås: Högskolan i Borås.

WERTSCH, J.V. (1998). *Mind as Action*. Oxford: Oxford UP.

WHITE, M.D. & M. IIVONEN (2002). "Assessing Level of Difficulty in Web Search Questions." *Library Quarterly* 72.2: 205-233.

WICKS, D. (1998). *Nurses and Doctors at Work: Rethinking Professional Boundaries*. Buckingham: Open UP.

WIKLUND, G. (1996). *Användarutbildning, pedagogik och yrkesliv: en diskussion om sambandet dem emellan*. Mag. upp. Umeå: Umeå universitet.

WILKINSON, J. (1997). "Homesteading in the Electronic Frontier: Technology, Libraries, and Learning." *Gateways to Knowledge: The Role of Academic Libraries in Teaching, Learning, and Research*. Ed. L. Dowler. London: MIT Press. 181-196.

WILSON, P. (1983). *Second-Hand Knowledge: An Inquiry into Cognitive Authority*. Westport, CT: Greenwood Press.

WILSON, T. (1994). "Information Needs and Uses: Fifty Years of Progress?" *Fifty Years of Information Progress: A Journal of Documentation Review*. Ed. B.C. Vickery. London: Aslib. 15-51.

WILSON, T.D. (1999). "Models in Information Behaviour Research." *Journal of Documentation* 55.3: 249-270.

WITZ, A. (1992). *Professions and Patriarchy*. London: Routledge.

WOZAR, J.A. & P.C. WORONA (2003). "The Use of Online Information Resources by Nurses." *Journal of the Medical Library Association* 91.2: 216-221.

WU, M.-M. & Y.-H. LIU (2003). "Intermediary's Information Seeking, Inquiring Minds, and Elicitation Styles." *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 54.12: 1117-1133.

YEOH, J. & C. MORRISSEY (1996). "Selection of Library Services by Post-Registration Nursing, Midwifery and Health Visiting Students." *Health Libraries Review* 13.2: 97-107.